

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „Carol I”  
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate



*dr. Petre DUȚU*

*Cristina BOGZEANU*

**PROVOCĂRI ACTUALE  
PENTRU SECURITATEA EUROPEANĂ**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**

**DUȚU, PETRE**

**Provocări actuale pentru securitatea europeană** / dr. Petre Duțu,  
Cristina Bogzeanu. - București : Editura Universității Naționale de  
Apărare „Carol I”, 2010

Bibliogr.

ISBN 978-973-663-835-0

I. Bogzeanu, Cristina

355(4)

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate  
Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor*

ISBN 978-973-663-835-0



Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”  
București, 2010

## CUPRINS

Introducere (P.D.).....	6
<b>Capitolul 1 – Sistemul provocărilor interne și externe pentru securitatea europeană (P.D.).....</b>	<b>8</b>
<b>Capitolul 2 – Provocări interne pentru securitatea europeană (C.B.).....</b>	<b>13</b>
2.1. Provocări economice.....	13
2.2. Provocări sociale.....	17
2.3. Provocări politice.....	23
2.4. Provocări energetice.....	31
2.5. Provocări culturale.....	35
<b>Capitolul 3 – Provocări externe pentru securitatea europeană (P.D.).....</b>	<b>39</b>
3.1. Globalizarea.....	39
3.2. Actuala criză economico-financiară.....	40
3.3. Migrația internațională.....	43
3.4. Conflictele înghețate.....	47
3.5. Terorismul internațional.....	47
3.6. Criminalitatea organizată.....	50
<b>Capitolul 4. Măsuri de amplificare/diminuarea a efectelor pozitive/negative ale provocărilor asupra securității europene (P.D.).....</b>	<b>53</b>
4.1. Dezvoltare socială și economică durabilă.....	53
4.2. Integrarea regională.....	55
4.3. Gestionarea adecvată a migrației legale și stoparea migrației ilegale.....	57
4.4. Prevenirea și combaterea terorismului internațional.....	60
4.5. Implicarea UE în gestionarea crizelor și conflictelor.....	62
<b>Concluzii și propuneri (P.D.).....</b>	<b>65</b>
<b>Bibliografie selectivă.....</b>	<b>67</b>

## Contemporary Challenges to the European Security

### Summary

**Introduction • The system of internal and external challenges to the European Security • Internal challenges to the European Security \* Economic challenges \* Social challenges \* Political challenges \* Energetic challenges \* Cultural challenges • External challenges to the European Security \* Globalization \* The contemporary economic and financial crisis \* International migration \* Frozen conflicts \* International terrorism \* Organized crime • Measures to amplify/mitigate the positive/negative consequences of the contemporary challenges to the European Security \* Social and economic sustainable development \* Regional integration \* Proper management of legal migration and restraining the illegal migration \* Preventing and fighting international terrorism \* EU involvement in crisis and conflict management • Conclusions and proposals • Selective bibliography.**

## Abstract

The policies, the institutions and even the national frontiers of the world we live in have the characteristics of a malleable material. What seems to be well determined and permanent in our political and economic landscape is, nowadays, subjected to instantaneous changes, which are often unpredictable and disconcerted. These are not only economic and political issues, but also national, regional, collective or individual security issues.

In this complex and dynamic context, the European security is subjected to both internal and external challenges. As far as the internal security challenges are concerned, one may take into account social, economic, energetic, demographic, political and cultural challenges. The external security challenges consist, in our opinion, firstly in: globalization, the contemporary economic and financial crisis, global trade, international migration, the proximity to some frozen conflicts, international terrorism and international crime.

All these challenges compose a system – a set of elements interacting according to certain principles and rules. In our vision, the system of the internal and external challenges to the European security is characterized by complexity, interdependency and an opened and dynamic nature.

As a consequence, EU institutions endowed with security responsibilities must cope with these challenges in a firm, efficient and creative manner, on the one hand, and, on the other hand, acting in a concerted way.

## INTRODUCERE

Uniunea Europeană, astăzi, reprezintă un important actor pe scena mondială. Ea, prin forța sa economică, prin populația de care dispune (circa 500 milioane de persoane), prin politicile de o mare complexitate și diversitate promovate atât în interiorul său, cât și în afara sa, este o voce ce se face tot mai auzită pe plan internațional. Un sector în care aportul său poate fi semnificativ atât pentru toată Europa nu doar pentru statele ce o compun, cât și pentru lumea întreagă este garantarea și asigurarea securității persoanelor.

Un astfel de rol este de o mare complexitate datorită paletei largi de pericole, riscuri și amenințări de securitate care își fac tot mai mult simțită prezența atât în Europa, cât și în lume. Împotriva lor, UE poate acționa sistematic și concertat cu ceilalți actori statali și nonstatali interesați de instaurarea unui climat de liniște, de calm, de deschidere și înțelegere între statele lumii. În acest sens, UE are la dispoziție politicile sale economice, sociale, culturale, diplomația și parteneriatele strategice cu Rusia și China.

UE în îndeplinirea acestui rol major are de luptat împotriva unui ansamblu de amenințări de securitate: *criza economico-financiară; nivelul de dezvoltare socială și economică diferită a statelor membre; efectele migrației internaționale; multiculturalismul existent în interiorul său; terorismul; criminalitatea organizată; proliferarea armelor de distrugere în masă; conflictele regionale*. Acestea toate sunt potențate de o serie de factori interni și externi Uniunii cum ar fi: îmbătrânirea populației; migrația persoanelor; globalizarea; manifestările naționaliste și/sau mișcările separatiste din unele state europene.

Pentru a face față unor asemenea pericole, riscuri și amenințări UE are, pe lângă politicile amintite anterior, o *Politică de Securitate și Apărare Comună* (PSAC), la punerea căreia în operă participă toate statele membre. De asemenea, în același scop, UE dispune atât de instrumente militare, cât și civile prin intermediul cărora înfăptuiește obiectivele PSAC.

Analiza provocărilor interne și externe de securitate în Uniunea Europeană se va derula pornind de la concepția potrivit căreia acestea se comportă asemenea unui sistem complex, dinamic și deschis. Altfel spus, provocările de securitate interne (economice, sociale, politice, energetice, culturale) și cele externe (globalizarea, actuala criză economică-financiară, migrația internațională, conflictele înghețate,

terorismul internațional, criminalitatea transfrontalieră) interacționează și sunt interdependente, atât în interiorul lor, cât și între ele.

În ansamblul său, studiul va fi centrat în jurul ipotezei următoare: ***cu cât se cunosc mai bine și în mod oportun provocările de securitate la nivelul UE și al statelor membre cu atât acțiunile de amplificare/diminuare a efectelor pozitive/negative ale acestora sunt mai eficiente.***

Totodată, în prezentul studiu pornim de la *ipoteza de lucru* că provocările pot fi atât dominante, centrale cât și dominate, periferice. Altfel spus, este posibil ca la un moment dat un risc și/sau o amenințare să fie dominantă, adică să exercite o influență semnificativă asupra securității europene, iar altele să fie dominate.

În final, studiul va prezenta o serie de concluzii, inclusiv asupra verificării ipotezei centrale și unele propuneri și sugestii vis-à-vis de securitatea europeană.

## **Capitolul 1** **SISTEMUL PROVOCĂRILOR INTERNE ȘI EXTERNE PENTRU** **SECURITATEA EUROPEANĂ**

Securitatea europeană, în calitatea sa de construct voluntar, responsabil și conștient, se confruntă constant și cotidian cu un sistem de ***provocări interne*** și ***externe***. Prin provocare de securitate înțelegem ansamblul factorilor de naturi diverse ce pot declanșa riscuri, pericole și amenințări în materie de securitate la adresa societății umane.

***Provocările interne*** pentru securitatea europeană le analizăm pornind de la natura lor. În această categorie s-au inclus provocările economice, sociale, politice, culturale, energetice.

Mai întâi, am optat pentru aceasta grupare a riscurilor, pericolelor și amenințărilor interne de securitate deoarece ele sunt numeroase, complexe, dinamice, interdependente și aflate într-o continuă interacțiune. De exemplu, provocările economice se referă la resursele umane, resursele naturale, resursele financiare, calitatea guvernării, politicile economice de la nivel național și al UE, la măsurile de contracarare a efectelor negative ale crizei economico-financiare mondiale. Apoi, alegerea noastră a plecat de la rolul important pe care îl au activitatea și fenomenele economice, sociale, demografice, politice, culturale și de asigurare a energiei în viața UE și a statelor membre. În fine, opțiunea noastră a avut în vedere și influența semnificativă favorabilă sau nefavorabilă asupra securității europene a subsistemului provocărilor interne. Pornind de la cele afirmate despre provocările interne pentru securitatea europeană apreciem că acestea constituie un subsistem.

***Provocările externe*** pentru securitatea europeană le analizăm prin prisma principalelor fenomene cu impact semnificativ asupra securității europene. Printre aceste fenomene am inclus următoarele: globalizarea, actuala criză economico-financiară, migrația internațională, conflictele înghețate, terorismul internațional și criminalitatea transfrontalieră. Am ales

să tratăm provocările externe de securitate prin prisma fenomenelor menționate întrucât acestea joacă un rol important în securitatea națională, regională și internațională. Pe de altă parte, opțiunea noastră a ținut seama și de abordarea acestor fenomene în literatura de specialitate ca fiind cele mai frecvente pericole, riscuri și amenințări de securitate analizate. De asemenea, provocările externe pentru securitatea europeană apreciem că prin caracteristicile lor – complexitate, dinamism, interacțiune și interdependență constituie un subsistem.

În același timp, facem precizarea că provocările de securitate, fie interne sau externe, le vedem ca având atât efecte pozitive, cât și efecte negative. Astfel, globalizarea generează atât efecte pozitive – promovarea noilor tehnologii, dezvoltarea activelor intelectuale, investițiile strategice străine, libera circulație a oamenilor, bunurilor și capitalurilor etc. – cât și consecințe nedorite – dereglementări, delocalizări, dezvoltare inegală a statelor etc. La fel, migrația internațională (legală și ilegală) are urmări benefice – dezvoltare economică, soluționarea unor probleme demografice etc., cât și efecte nefavorabile – insecuritate, delincvență, criminalitate ridicată etc. - pentru securitatea europeană. Revine instituțiilor UE și celor naționale ale statelor membre cu competențe în materie de securitate, sarcina de a amplifica efectele benefice și de a le diminua sau elimina, dacă este posibil, pe cele nefavorabile în așa fel încât cetățenii europeni să se bucure de un climat de siguranță, de liniște și calm, propice vieții și activității umane.

Subsistemul provocărilor interne și subsistemul provocărilor externe se află într-o continuă și constantă interdependență și interacțiune și, împreună, alcătuiesc sistemul riscurilor, pericolelor și amenințărilor actuale pentru securitatea europeană. De exemplu, globalizarea are un impact consistent și semnificativ asupra economiei europene și naționale, securității sociale a cetățenilor europeni, politicilor economice, sociale și financiare la nivelul Uniunii și al statelor membre. Răspunsul adecvat al UE și al

statelor membre la impactul globalizării creează premisele extinderii efectelor sale benefice și diminuarea celor negative.

În opinia noastră, sistemul provocărilor interne și externe pentru securitatea europeană este definit prin *complexitate, interdependență, caracter deschis și dinamic*.

*Complexitatea* rezidă în faptul că securitatea europeană, în calitate de construct conștient, voluntar și responsabil, se realizează concomitent cu derularea întregii vieți sociale, economice, politice, culturale, științifice, militare, informaționale și nu numai care își urmează drumul său potrivit legităților obiective ale dezvoltării societăților umane. Pe de altă parte, securitatea europeană se înfăptuiește în condiții concrete de o mare diversitate intra și interstatală, cu oameni și prin oameni. În plus, caracterul complex al securității europene, ca sistem, este dat și de contextul în care UE și statele sale membre există și acționează și anume de manifestarea puternică și pluridimensională a globalizării și a unui amplu și dinamic proces de integrare regională. De asemenea, complexitatea este evidențiată și de vulnerabilitățile europene și naționale care joacă rolul de catalizator al provocărilor securității europene. Printre vulnerabilități includem: nivelul diferit de dezvoltare economică și socială a statelor membre;

*Interdependența* se referă la relația de influență reciprocă între componentele sistemului provocărilor actuale pentru securitatea europeană. Astfel, dacă un element al sistemului amintit cunoaște schimbări radicale, sau chiar mutații profunde, acestea din urmă, la rândul lor, produc transformări semnificative în cadrul celorlalte elemente structurale. De exemplu, schimbări esențiale produse în comerțul internațional sunt generate de actuala criză economico-financiară. Dar, asupra conținutului comerțului internațional în care UE, ca entitate socială și economică, sau un stat membru al său ori altul se implică are un impact serios atât criminalitatea cât și terorismul transfrontaliere. Acestea două pot, uneori, afecta calitatea și volumul bunurilor și serviciilor pe care UE și statele sale membre le oferă clienților săi,

fie prin înăsprirea condițiilor de trecere a frontierelor lor, fie printr-o concurență neloială pentru anumite produse sau servicii puse în vânzare pe căi ilicite de către organizații criminale sau ilegale. La fel, migrația internațională are un impact semnificativ asupra migrației interne în UE care se manifestă atât prin efecte benefice, cât și consecințe nefavorabile. Astfel, dacă migrația internațională este relativ mare, cantitativ și calitativ, ea influențează migrația internă atât în statele membre cât și la nivelul UE, în sensul reducerii numărului celor care migrează și/sau schimbării direcției de deplasare în plan național și european.

*Caracterul deschis* al sistemului provocărilor pentru securitatea europeană este dat de comunicarea și accesul informațiilor dintre acest sistem și mediul în care acționează. Practic, această trăsătură reflectă capacitatea sistemului analizat de a se adapta adecvat – eficace, creator și flexibil - la transformările ce se produc în mediul înconjurător. Este vorba atât de mediul natural cât și de cel social, care suportă toate schimbările impuse *în și de viața și activitatea oamenilor concreți, reali*, cu personalitatea, sentimentele, motivația (nevoi, aspirații, idealuri, motive) și voința lor. De altfel, adoptarea de către UE a strategiei de securitate, pe de o parte, și de statele membre a strategiei naționale de securitate, pe de altă parte, este o dovadă a caracterului deschis al sistemului provocărilor pentru securitatea europeană. Acesta din urmă recepționează informațiile necesare și suficiente din mediul intern și internațional, le procesează și, pe baza lor, se adaptează creator la noilor realități. Este vorba fie de amplificarea efectelor impactului riscurilor, pericolelor și amenințărilor pentru securitatea europeană, fie de diminuarea lor.

*Dinamismul* sistemului provocărilor pentru securitatea europeană derivă din transformările rapide ce au loc atât în interiorul fiecărui element component al sistemului propriu-zis, cât și în afara acestuia, în mediul în care acesta există și funcționează. Mai întâi, se asistă la schimbări alerte în cadrul globalizării, al comerțului internațional, al relațiilor dintre state, al evoluției crizei

economico-financiare actuale mondiale etc. Toate aceste modificări, de cele mai multe ori de substanță, interacționează potențând evoluția rapidă și frecvent aleatorie a fiecărui risc, pericol și amenințare de securitate care se va reflecta în starea și funcționalitatea securității europene. Pe de altă parte, are loc o transformarea continuă a mediului în care provocările actuale pentru securitatea europeană există și se manifestă. Astfel, schimbările ivite în relațiile politice, economice, culturale, științifice etc. dintre UE și celelalte state ale lumii și lărgirea Uniunii prin primirea de noi membri au un impact semnificativ asupra dinamismului sistemului provocărilor pentru securitatea europeană. Cum acest sistemul al provocărilor de securitate l-am considerat ca fiind deschis, atunci el va suporta direct toate schimbările intervenite în exteriorul său, căutând o adaptare continuă și flexibilă la nou, la mutațiile intervenite.

În concluzie, sistemul provocărilor actuale pentru securitatea europeană se află într-o continuă schimbare urmând mutațiile produse, pe toate planurile - economic, social, politic, cultural, științific, militar, de mediu, etc - în UE și statele membre.

## Capitolul 2

### PROVOCĂRI INTERNE PENTRU SECURITATEA EUROPEANĂ

#### 2.1. Provocări economice

Legătura dintre economie și securitate este una puternică, de interdependență, cele două consolidându-se reciproc. În condițiile unei economii funcționale și competitive un actor se poate bucura de securitate și, invers, starea de securitate are un aport considerabil în funcționarea optimă a economiei. Criza economico-financiară globală a lovit, astfel, chiar instrumentul fundamental al UE, domeniul care a stat la baza succesului acestei organizații în a asigura o perioadă de pace, stabilitate și prosperitate pe continentul european. Pe de altă parte, deși sfera economică se conturase ca spațiu în care statele membre își coordonau cel mai bine acțiunile, criza a reliefat distanțele enorme dintre economiile europene. Prin urmare, prin provocări economice, înțelegem o serie de fenomene care se manifestă în plan economic și care, prin evoluția, implicațiile și consecințele lor, pot reprezenta riscuri de securitate identificabile în spațiul european.

În opinia noastră, din punct de vedere economic, UE se confruntă cu două *provocări majore*: a) susținerea statelor membre pentru a depăși actuala stare de criză, cu măsuri adaptate problemelor cu care se confruntă fiecare dintre ele; b) coordonarea acestor măsuri la nivel european.

Pe lângă acestea, Uniunea trebuie să identifice și mijloacele optime de a gestiona și o altă problemă ridicată de criză. Este vorba despre măsurile care se cer adoptate pentru cele 16 state care au adoptat moneda Euro (Austria, Belgia, Cipru, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Malta, Olanda, Portugalia, Slovacia, Slovenia și Spania) și celelalte state membre. Deși statele care au adoptat moneda unică sunt considerate mai bine dezvoltate din punct de vedere economic, perioada recentă a demonstrat că există discrepanțe și în interiorul

„zonei euro”. Astfel, există pe de o parte „pilonii grei” ai economiei europene, precum Germania, Franța și Marea Britanie, iar, pe de alta, state care au fost mult mai puternic și mai grav lovite de criză, precum Portugalia, Italia, Grecia și Spania, așa-numitele state PIGS<sup>1</sup>, care au nevoie de susținerea statelor din prima categorie.

Un raport elaborat de Stratfor<sup>2</sup> demonstrează că statele care nu sunt membre ale zonei euro au fost mult mai expuse crizei financiare. Acestea au fost lovite, ca și celelalte, de criza globală, iar, ulterior, au trebuit să facă față și presiunilor venite din partea economiilor mai puternice. Ne referim la faptul că statele din Europa Centrală și de Est au beneficiat de o creștere economică pe fondul unui sistem permisiv de obținere a creditelor, credite care erau oricum finanțate de către bănci din străinătate. Raportul susține că aceste bănci proveneau în special din Italia, Franța, Austria, Grecia și Scandinavia. Astfel, atunci când aceste state s-au confruntat cu criza de lichidități, au pus presiune asupra acestor state, ceea ce a constituit o a doua lovitură pentru ele. În concluzie, interdependența dintre economiile naționale determină necesitatea de a identifica măsuri la nivel european, dar acestea sunt greu de stabilit din pricina distanței mari dintre nivelurile de dezvoltare ale statelor membre, dar și din cauza tendinței fiecărui stat de a-și salva, în primul rând, propria economie. Această falie creată de criza economico-financiară este, poate, cel mai vizibilă la nivelul UE. Au existat chiar voci care au avertizat asupra unei noi „cortine de fier” care divide Europa<sup>3</sup>.

<sup>1</sup> The Economist, Sovereign debt and the euro, 11 martie 2010, varianta on-line, disponibilă la [http://www.economist.com/business-finance/displaystory.cfm?story\\_id=15663846](http://www.economist.com/business-finance/displaystory.cfm?story_id=15663846).

<sup>2</sup> *The Financial Crisis in Europe*, 13 octombrie 2008, accesat în varianta on-line pe pagina web [http://www.stratfor.com/analysis/20081012\\_financial\\_crisis\\_europe](http://www.stratfor.com/analysis/20081012_financial_crisis_europe).

<sup>3</sup> Remarca aparține prim-ministrului Ungariei, după solicitarea sa referitoare la un fond UE special, care să susțină economiile statelor mai puțin dezvoltate, a fost respinsă de Germania.

Extinderea recesiunii la nivelul întregii Uniuni a determinat Comisia Europeană să adopte un Plan European de Recuperare Economică<sup>4</sup>, construit pe două axe principale. Prima dintre ele se referă la acțiuni întreprinse pe termen scurt, respectiv o injectare majoră de putere de cumpărare în economie, care să crească cererea și să stimuleze încrederea. Cea de-a doua axă se referă la acțiuni menite să consolideze competitivitatea UE pe termen lung, respectiv un program de măsuri care susțină investițiile „inteligente”<sup>5</sup>. Planul oferă o viziune de ansamblu asupra măsurilor care trebuie luate pentru a ieși din recesiune, dar și pentru a evita o altă perioadă similară acesteia. Problema constă însă în reacția diferită a statelor membre la criza economico-financiară, în diferențele mari ale gradului în care au fost afectate.

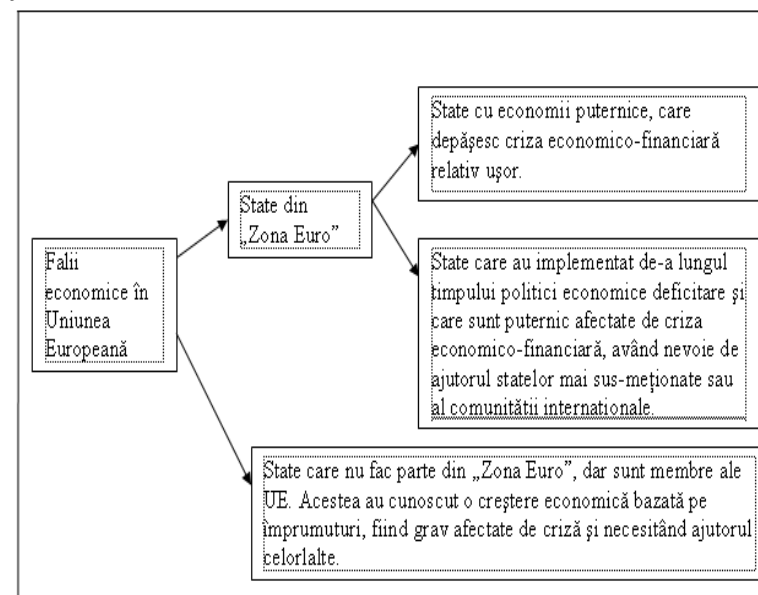
Pe lângă aceste două principale provocări, recesiunea economică a accentuat lacunele existente în structura organizatorică a Uniunii, subliniind deficiențele acesteia. Spre exemplu, tensiunile și competiția sistemelor de taxe dintre statele membre ale UE au contribuit la slăbirea viabilității Uniunii<sup>6</sup>. Practic, la nivelul UE, criza este amplificată de carențe structurale, care, în condiții economice normale, nu ar fi fost atât de evidente. Sistemul economic european a permis anumitor state ca, pe fondul unei perioade de prosperitate și de creștere economică puternică, să tergiverseze rezolvarea unor probleme economice de structură și să acumuleze datorii imense. Aceasta este explicația impactului

<sup>4</sup> Commission of the European Communities, Brussels, 26.11.2008, COM (2008) 800 final, *Communication from the Commission to the European Parliament. A European Economic Recovery Plan*, [http://ec.europa.eu/commission\\_barroso/president/pdf/Comm\\_20081126.pdf](http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/Comm_20081126.pdf).

<sup>5</sup> Prin acestea, se înțeleg investițiile în edificarea competențelor necesare în viitor, în locuri de muncă care să sporească eficiența folosirii energiei, în tehnologiile „curate”, care să contribuie la creșterea sectoarelor precum construcția de automobile pe viitoarea piață a emisiilor scăzute de dioxid de carbon, investiții în infrastructură și în crearea de legături pentru a promova eficiența și inovația.

<sup>6</sup> European Economic News, no. 14, July 2009, The Brussels Economic Forum, *Beyond the crisis: a changing economic landscape*, p. 8, [http://ec.europa.eu/economy\\_finance/een/pdf/een\\_014\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/economy_finance/een/pdf/een_014_en.pdf).

mare al crizei asupra unor economii precum cea a Greciei, care la finalul anului 2009, a atins un deficit de 13,6% din PIB sau a Portugaliei, care a atins 9,4 procente<sup>7</sup>. În plus, chiar dacă evenimentele recente au confirmat faptul că statele din zona euro sunt mult mai stabile, Grecia, deși este inclusă în acest spațiu, a fost puternic afectată de criză tocmai din cauza deficiențelor structurale – „Grecii nu sunt o victimă a crizei”<sup>8</sup>. Cu alte cuvinte, criza economică a lovit mai puternic în zonele deficitare ale sistemului economic european, zone care au fost trecute cu vederea atunci când economia Uniunii per ansamblu era în creștere.



**Figura nr. 1 – Falii economice în UE trasate de criza economico-financiară**

<sup>7</sup> Eurostat Newsrelease, Euroindicators, nr. 55/2010, 22 April 2010, p. 1, disponibil on-line la [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY\\_PUBLIC/2-22042010-BP/EN/2-22042010-BP-EN.PDF](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/2-22042010-BP/EN/2-22042010-BP-EN.PDF)

<sup>8</sup> Kerstin BERNOTH, interviu în Adevărul, *Ce rețete a avut Germania ca să scape de criză*, [http://www.adevarul.ro/international/Ce\\_retese\\_a\\_avut\\_Germania\\_ca\\_sa\\_scape\\_de\\_criza\\_0\\_230977377.html](http://www.adevarul.ro/international/Ce_retese_a_avut_Germania_ca_sa_scape_de_criza_0_230977377.html).

În concluzie, din punct de vedere economic, provocarea pentru Europa constă în găsirea unei soluții pentru a depăși faliile care sunt conturate între statele membre de criza economico-financiară. Putem identifica cel puțin trei astfel de linii de demarcație care se trasează în interiorul sistemului economic european (vezi figura 1).

Cu alte cuvinte, Uniunea trebuie să dovedească că sistemul economic și financiar care a stat la baza dezvoltării ei ca organizație supranațională de integrare politică este unul viabil și că ea, per ansamblu, nu este un proiect care funcționează doar în condiții economice favorabile și eșuează atunci când contextul economic internațional se schimbă.

Rezolvarea optimă a acestor probleme economice care se manifestă pe plan intern este cu atât mai importantă cu cât ele determină dificultăți și în alte sfere ale existenței UE. Criza din planul economic generează provocări în plan social, energetic, alimentar, cultural, politic și instituțional. Din această cauză, *soluția trebuie să fie una comprehensivă și să ia în calcul toți factorii care intră în ecuația crizei economico-financiare.*

## 2.2. Provocări sociale

Acest tip de provocări desemnează o serie de evenimente care se petrec în plan social sau demografic și care, prin evoluția, implicațiile și efectele lor, pot reprezenta riscuri pentru securitatea europeană. Provocările sociale interne actuale ale Uniunii nu pot fi analizate independent de cele economice. Impactul crizei economico-financiare asupra sferei sociale este greu de evaluat, în ciuda faptului că amploarea lui nu poate fi trecută cu vederea. Efecte puternice ale crizei pot fi regăsite, spre exemplu, în domeniul evoluției pieței muncii la nivel european. Aceasta se caracterizează prin creșterea fără precedent a ratei șomajului, ceea ce implică provocări majore în ce privește sistemele europene de protecție socială.

Spre exemplu, un raport recent al Eurostat<sup>9</sup> anunță că rata șomajului la nivelul UE este de 10%, dar și că statele din zona euro nu au mai cunoscut un asemenea nivel al acesteia din 1998. Mai mult, similar situației din sfera economică, creșterea ratei șomajului diferă de la un stat la altul, în funcție de dezvoltarea lui economică, procente oscilând între 4% în cazul Danemarcei și 21% în cazul Letoniei.

Diferențele în ce privește rata șomajului nu sunt valabile doar din punctul de vedere al gradului în care statele au fost afectate, ci și din acela al segmentelor de populație afectate. Astfel, există o serie de categorii sociale, considerate vulnerabile, mai puternic afectate de efectele crizei, din cauză că aceste efecte s-au grevat pe fondul unor vulnerabilități anterioare asociate sărăciei, vârstei, etniei, statutului de imigrant<sup>10</sup>, ceea ce amplifică impactul crizei economice și financiare în acest plan. Aceasta exercită o presiune mare asupra sistemelor de protecție socială, mai ales în condițiile în care nu toate statele au pus la punct mecanisme care să poată face față creșterii cererii de protecție socială, ceea ce determină, implicit, o creștere a discrepanțelor în ce privește nivelul de trai în diferite state europene. În plus, Uniunea își asumă doar un rol de observator al impactului social al crizei și de facilitator de schimb de bune practici. Astfel, într-un document oficial referitor la această problemă, sunt menționate clar atribuțiile de monitorizare ale Comisiei și Comitetului, de examinare a provocărilor referitoare la politica socială, de creare de oportunități de învățare reciprocă<sup>11</sup>. Prin urmare, *pentru a evita*

<sup>9</sup> Eurostat News Release Euroindicators, no. 46/2010, 31 martie 2010, Euro Area unemployment rate at 10%, EU27 at 9,6%, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY\\_PUBLIC/3-31032010-BP/EN/3-31032010-BP-EN.PDF](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-31032010-BP/EN/3-31032010-BP-EN.PDF).

<sup>10</sup> International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, *The Economic Crisis and its humanitarian impact on Europe. Testimonies from the Red Cross Red Crescent*, October 2009, pp. 5-6.

<sup>11</sup> Comisia Europeană, Comunicare a Comisiei către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Propunere de Raport comun privind protecția socială și incluziunea socială

*crearea unor diferențe mari între oportunitățile pe care fiecare stat le oferă cetățenilor săi, UE ar trebui să găsească un răspuns coordonat la nivel comunitar pentru problema protecției sociale.*

Aceasta reprezintă o provocare cu atât mai mare cu cât, în lipsa unui răspuns politic viabil, care să urmărească crearea de noi locuri de muncă, Uniunea ar putea intra într-o perioadă de slabă creștere economică. Practic, criza economică globală nu doar a agravat multe aspecte ale sărăciei, dar a și generat o nouă categorie de populație care se confruntă cu sărăcia, a micșorat posibilitățile de achiziționare de locuințe, a amplificat numărul persoanelor fără adăpost, a slăbit clasa de mijloc, a contribuit la creșterea riscurilor în ce privește coeziunea socială, precum și la erodarea încrederii în clasa politică.

Șomajul reprezintă, prin urmare, una dintre cele mai mari provocări. Pentru rezolvarea acestei probleme nu este necesară doar crearea de noi locuri de muncă, ci și asigurarea unui nivel optim de pregătire a populației, dezvoltarea a unui sistem de învățământ viabil, dar și crearea unei culturi a învățării pe durata întregii vieți („lifelong learning”), ceea ce ar ajuta cetățenii europeni să capete mai multe abilități și competențe, sporind capacitatea lor de adaptare la noi locuri de muncă. Rezolvarea acestei probleme este cu atât mai stringentă cu cât Organizația Internațională a Muncii estimează că UE va atinge nivelul de angajare a populației precedent crizei abia în 2013<sup>12</sup>, ceea ce înseamnă că efectele măsurilor adoptate acum vor fi vizibile pe termen mediu sau chiar lung.

Din cele de mai sus rezultă o altă problemă a UE, acutizată de criza economico-financiară – *educația*. În condițiile în care UE cunoaște, ca marea parte a statelor dezvoltate și în curs de dezvoltare, un fenomen al îmbătrânirii populației, asigurarea unei

---

2010, SEC(2010)98, SEC(2010)99, Bruxelles, 05.02.2010, COM(2010)25 final, pp. 10-11.

<sup>12</sup> Pagina web oficială a Organizației Internaționale a Muncii, accesată la 07.04.2010, [http://www.ilo.org/jobspact/country/lang--en/WCMS\\_124383/index.htm](http://www.ilo.org/jobspact/country/lang--en/WCMS_124383/index.htm)

forțe de muncă adecvat pregătite pentru a face față provocărilor actuale este esențială. Această problemă este una dublu fațetată. În primul rând, UE se confruntă cu problema deteriorării raportului dintre populația activă și cea inactivă, ceea ce înseamnă că va fi din ce în ce mai greu ca statele membre și Uniunea să identifice soluții pentru a-și îndeplini responsabilitățile asumate față de viitorii pensionari. În al doilea rând, este vorba despre subcalificarea noii forțe de muncă. Clasamentele elaborate de diverse instituții relevă faptul că universitățile europene sunt depășite de cele americane sau asiatice<sup>13</sup>. *Prin urmare, în materie de educație, provocarea constă în valorificarea la maximum a resursei umane și identificarea unor soluții pentru a compensa scăderea populației.*

O altă problemă internă a UE este legată de *discriminarea unor grupuri etnice minoritare*. Statele europene continuă să se confrunte cu dificultăți legate de integrarea comunităților de romi, de identificarea și implementarea unor măsuri care să elimine discriminarea, sărăcia, excluziunea, deși aceștia reprezintă cea mai numeroasă populație minoritară la nivelul UE. Complexitatea acestei probleme este determinată de cumulul a doi factori. Pe de o parte, aceste grupuri minoritare manifestă o anumită rezistență la eforturile de integrare a lor în comunitățile majoritare, iar, pe de alta, și grupurile majoritare au o atitudine de respingere față de aceștia. Costul de securitate al neintegrării comunităților de romi se dovedește a fi din ce în ce mai mare – nefiind cuprinși în piața muncii, ei au un aport consistent la creșterea ratei criminalității și a tensiunilor intracomunitare. Amploarea acestei provocări este subliniată și de un raport recent al Amnesty International, ce solicită UE să elaboreze un plan de acțiune pentru a preveni încălcarea drepturilor omului, cu care aceste comunități se confruntă<sup>14</sup>, avertizează asupra faptului că romii sunt cetățeni

---

<sup>13</sup> *Foreign Policy România*, nr.15, martie/aprilie 2010, Andrei Postelnicu, *Înapoierea Creierelor*, p. 81.

<sup>14</sup> Amnesty International, *Stop Forced Eviction of Roma in Europe*, April 2010, p. 12, [http://www.amnesty.org.uk/uploads/documents/doc\\_20289.pdf](http://www.amnesty.org.uk/uploads/documents/doc_20289.pdf)

europeni și, prin urmare, ei trebuie să beneficieze de aceleași drepturi ca și restul resortisanților Uniunii.

Problema grupurilor minoritare nu se construiește doar în jurul acestei comunități. Ea este strâns legată de un alt fenomen marcant al secolului XXI – *migrația*. În contextul îmbătrânirii populației, al nevoii stringente de forță de muncă tânără care să susțină dezvoltarea economică, migrația se poate constitui atât într-un factor ce poate contribui la starea de securitate, cât și într-un risc la adresa acesteia. Astfel, în cazul UE, migrația generează provocarea gestionării unei societăți care își conturează din ce în ce mai mult caracterul multiethnic, multireligios, multicultural, multirasial. Uniunea trebuie să identifice soluția menținerii unui echilibru între necesitatea respectării drepturilor omului și ale minorităților și necesitatea de a integra aceste comunități în societățile de imigrare, astfel încât, venirea lor să nu echivaleze cu destabilizarea socială sau cu un risc crescut pentru securitatea internă a statelor membre și a Uniunii per ansamblu. Fenomenul migrației trebuie valorificat, pe cât posibil, în favoarea creșterii economice a UE, mai ales în contextul actual. Însă, aceasta depinde de capacitatea instituțiilor europene de a elabora strategii și politici eficiente de imigrare și integrare a noilor veniți și, în special, de pregătire și integrare profesională a lor. Totodată, trebuie luat în calcul faptul că spațiul european cunoaște și un fenomen de migrație internă, a cărui dinamică este diferită de cea a migrației din alte regiuni. Aceasta din cauză că UE a creat, înăuntrul granițelor sale, un spațiu în care cetățenii europeni au dreptul de a circula liber, de a lucra și de a-și stabili domiciliul în orice stat membru. Totuși se pot identifica anumite tendințe de mișcare a populației în interiorul granițelor Uniunii. Aceste fenomene au fost favorizate, în mare, de doi factori – căderea Cortinei de Fier care diviza Europa și procesul extinderii și integrării europene. Din cauza diferențelor dintre nivelurile de dezvoltare economică a statelor membre, dintre nivelurile de trai ale cetățenilor din diferite state membre există tendința ca cei care provin din state mai puțin dezvoltate economic să aleagă să

trăiască și să lucreze în state mai bine dezvoltate, unde pot dobândi venituri mai mari. Există, așadar, în interiorul UE, state de origine (în general, statele din Europa centrală și estică), și state de destinație (statele vest-europene). Statele din partea centrală și estică a Europei sunt țări tradiționale de emigrare, iar includerea acestora în UE în ultimele două valuri de extindere (2004 și 2007) au dus la accentuarea acestei caracteristici a lor. Spre exemplu, un studiu al Băncii Mondiale relevă faptul că, în perioada 2000-2003, se stabiliseră anumite fluxuri de migrație între Europa Centrală și Estică și Europa de Vest<sup>15</sup>. În plus, 42 de milioane de resortisanți ai Uniunii sunt imigranți și, din aceștia, 14 milioane reprezintă cetățeni europeni care și-au părăsit statul natal și au ales să locuiască într-un alt stat membru al UE<sup>16</sup>.

Uniunea trebuie să găsească un răspuns politic adecvat și soluții pe termen lung pentru a reduce impactul crizei economico-financiare în plan social, dar și pentru a corecta vulnerabilități existente încă din perioada precedentă crizei – discriminarea minorităților, sistemul de învățământ neadaptat cerințelor pieței muncii. Aceasta cu atât mai mult cu cât, provocările sociale sunt amplificate de fenomene care se petrec în plan demografic.

Schimbarea demografică este unul dintre fenomenele caracteristice secolului în care trăim și, implicit, spațiului european. Prin aceasta se înțelege, de regulă, îmbătrânirea populației, ceea ce determină tendința de micșorare a numărului total al populației la nivelul statelor membre ale UE și al Uniunii în ansamblu. Generat de un cumul de factori demografici, acest proces nu este singular pe plan mondial. Majoritatea statelor dezvoltate sau în curs de dezvoltare se confruntă cu această

---

<sup>15</sup> <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/0,,contentMDK:21173991~pagePK:146736~piPK:146830~theSitePK:258599,00.html#>.

<sup>16</sup> Rainer MÜNZ, Migration, Labour Markets and Integration of Migrants: An Overview for Europe, Social Protection and Labour, World Bank, April 2008, p. 6-8.

problemă, care are implicații profunde asupra dimensiunilor socială, economică și militară ale securității.

Dacă, la nivel individual, schimbarea demografică este, de fapt, rezultatul unei „povești de succes”<sup>17</sup> (longevitatea crește datorită progreselor înregistrate în medicină, datorită bunăstării economice etc.), la nivel economic, aceasta echivalează cu un real risc în ceea ce privește posibilitatea de a menține creșterea economică. Din ce în ce mai puțini tineri angajați și lucrători din ce în ce mai în vârstă vor trebui să susțină un număr din ce în ce mai mare de pensionari. Astfel, deși, în ce privește numărul populației, UE ocupă al treilea loc pe plan mondial, după China și India<sup>18</sup>, aceasta nu poate constitui un atu pentru dezvoltarea economică decât dacă este identificată o soluție pentru a depăși deficitul de populație tânără. Paradoxal este faptul că acest segment de populație este și cel mai afectat de procesul demografic descris – creșterea speranței de viață determină și creșterea vârstei de pensionare, ceea ce face ca tinerii să aibă din ce în ce mai puține posibilități de a accede la un loc de muncă, dată fiind lipsa experienței profesionale. În plus, presiunea asupra lor este augmentată și de faptul că, dată fiind îmbunătățirea stării de sănătate, segmentul de populație ce nu mai poate fi încadrat pe piața muncii îl va depăși pe cel cuprins în această sferă. Mai mult, problemele legate de schimbarea demografică pot fi amplificate și de schimbarea contextului economic și financiar al UE. Creșterea ratei șomajului, accesibilitatea scăzută a locuințelor pentru tineri, scăderea nivelului de trai constituie factori care pot afecta întreaga viață a tinerilor, implicit instituția căsătoriei.

Creșterea nivelului de trai, a speranței de viață, scăderea natalității sunt factori care determină fenomenul de îmbătrânire a

---

<sup>17</sup> Thusnelda TIVIG, Katharina FROSCHE, Stephan Kühntopf, Mapping Regional Demographic Change and Regional Demographic Location Risk in Europe, Final Report, Rostock Center for Study of Demographic Change, Rostock, Germany, 2008, p. 10.

<sup>18</sup> Conform datelor furnizate de CIA Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ee.html>.

populației. Soluțiile acestei probleme se constituie, de asemenea, în provocări – crearea unui sistem de învățământ mai adaptat cerințelor pieței muncii, combaterea discriminării și a excluziunii sociale pentru valorificarea în întregime a resursei umane. Mai mult, fenomenul în discuție generează provocări interne și în alte dimensiuni ale securității – economică, socială și militară. Spre exemplu, această tendință demografică determină, în plan social, necesitatea de a reforma sistemul de protecție socială, aspect discutat în capitolul precedent. În plus, în lipsa identificării unei soluții interne pentru susținerea creșterii demografice, atât statele membre ale Uniunii cât și însăși Uniunea vor trebui să încurajeze politicile de imigrare pentru a suplini deficitul de populație tânără.

### 2.3. Provocări politice

La nivel politic, Uniunea se confruntă cu o gamă largă de provocări, care sunt determinate fie de criza economică și financiară globală, fie de un context precedent acestui fenomen. Aceste provocări constau într-un ansamblu de fenomene care se petrec în plan politic sau care au motivații de natură politică, care antrenează o serie de consecințe asupra securității europene sau reprezintă riscuri de securitate.

Cea mai evidentă astfel de provocare este constituită de identificarea soluțiilor potrivite pentru a depăși perioada de criză. Din punct de vedere politic, ieșirea din această stare se poate dovedi, pentru UE, o provocare chiar mai mare decât cea reprezentată de criza în sine<sup>19</sup>. Aceasta din cauza diferențelor existente între nivelurile de dezvoltare economică a statelor membre, între nivelurile de creștere economică de după șirul de evenimente economice generat de colapsul pieței imobiliare americane, între nivelurile de îndatorare a statului etc. În plus, aceste divergențe tind să fie amplificate de tulburările economice contemporane. De aceea, identificarea unei soluții politice, la nivel

---

<sup>19</sup> Stefano MICOSSI, Gian Luigi TOSATO (ed.), The European Union in the 21st Century. Perspectives from the Lisbon Treaty, Center for European Policy Studies, Brussels, 2009, p. 8.

european, care să poată fi aplicată tuturor statelor membre, este un deziderat dificil de atins, dacă nu chiar utopic, tocmai din pricina acestor discrepanțe mari. Problema este cu atât mai acută cu cât majoritatea statelor pun interesul național deasupra celui european, ceea ce face ca nivelul solidarității în cadrul Uniunii să fie în scădere, iar obținerea unui consens în acest sens să fie dificil de obținut.

De aceea, considerăm că întregul proiect politic al UE poate fi pus sub semnul întrebării de criza economică, fenomen care testează eficiența sistemului monedei unice. Între beneficiile integrării economice și un proiect viabil de integrare politică există o strânsă legătură, de funcționalitatea căreia depinde astăzi viitorul întregii construcții europene. Deși 16 din cele 27 de state membre au o monedă unică, nu există la nivelul Uniunii o politică fiscală comună sau o politică integrată a taxelor. Practic, liderii politici ai fiecărei țări trebuie să decidă asupra celor mai bune măsuri de adoptat, iar, în actualul context, niciun stat nu pare a fi suficient de puternic pentru a le sprijini și pe celelalte (vezi ajutorul economic pentru Grecia).

Putem concluziona, prin urmare, că starea de criză afectează uniunea economică de care depinde soarta „zonei euro”, dar și a Uniunii per ansamblu<sup>20</sup>. Depășirea crizei este condiționată de solidaritatea pe care statele membre o manifestă unele față de altele, iar aceasta nu poate fi atinsă decât la nivel politic. Criza și ieșirea din criză impun cu stringență necesitatea unui acord politic în cadrul conducerii UE, în absența căruia starea de fapt de acum poate genera și alte provocări. Protestele britanicilor față de muncitorii străini, atitudinea protecționistă a francezilor în industria auto pot amenința respectarea unuia dintre drepturile fundamentale ale cetățenilor europeni – dreptul de a circula liber în UE.

---

<sup>20</sup> New York Times on-line, Steven ERLANGER and Steven CASTLE, *EU chiefs attempt to cool bloc's crisis*, [http://www.nytimes.com/2009/03/01/world/europe/01iht-union.4.20513643.html?\\_r=1](http://www.nytimes.com/2009/03/01/world/europe/01iht-union.4.20513643.html?_r=1).

Profunzimea diferențelor intraeuropene este redată de raportul elaborat de *The Fund for Peace* în 2009<sup>21</sup>, referitor la statele eșuate. Raportul utilizează o serie de indicatori sociali, economici și politici, evaluând statele în funcție de punctajele obținute. Raportul realizează un clasament al statelor eșuate, unde primul loc este ocupat de statul cu cel mai mare risc în acest sens (Somalia), iar ultimul (177) de statul cu cel mai mic risc (Norvegia), încadrând țările în patru zone mari de risc: zona de alertă, zona de avertizare, zona moderată și zona sustenabilă. Astfel, două state membre ale UE sunt încadrate în zona de avertizare a Indexului Statelor Eșuate – Bulgaria (128), România (129). Aceasta poate submina securitatea UE dinăuntrul ei, afectând chiar principiile bunei guvernări, pe care Uniunea le promovează atât la nivel național, cât și la nivel comunitar.

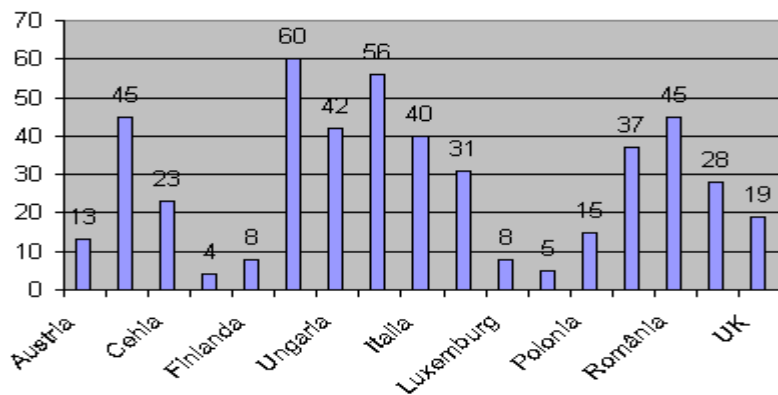
Cele două state menționate au obținut punctaje slabe îndeosebi la capitolele „Criminalizarea și/sau Delegitimarea statului” și „Dezvoltare inegală”. Am ales să luăm spre exemplu câteva state membre ale UE, care au fost incluse în Barometrul Global al Corupției<sup>22</sup> elaborat în 2009 de Transparency International (vezi figura 2).

În opinia noastră, rezolvarea acestor slăbiciuni de structură în interiorul statelor membre poate influența în mod pozitiv securitatea Uniunii per ansamblu. O populație care va nutri o încredere justificată în clasa politică națională va avea o atitudine similară față de leadershipul comunitar. Alături de măsuri pentru creșterea transparenței în ce privește instituțiile și procedurile decizionale ale UE, măsurile de combatere a corupției la nivelul statelor membre vor avea un rol sporit la creșterea credibilității Uniunii pe scena mondială.

---

<sup>21</sup> Raportul este disponibil în variantă on-line pe pagina web [http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com\\_content&task=view&id=99&Itemid=323](http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=323).

<sup>22</sup> Barometrul este disponibil în totalitate pe pagina web [http://www.transparency.org/policy\\_research/surveys\\_indices/gcb/2009](http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/gcb/2009).



**Figura nr. 2 – Procentul de populație, din anumite state membre UE, care susține că partidele politice sunt extrem de corupte**

Sursa: *Transparency International, Global Corruption Barometer 2009*

În plus, deficitul de legitimitate democratică, atitudinea cetățenilor europeni față de instituțiile comunitare, caracterizată drept *consensus permisiv* (presupune o atitudine favorabilă a cetățenilor europeni față de instituțiile și procedurile Uniunii în absența unei cunoașteri adecvate a acestora sau pe fondul indiferenței față de acestea), și-au arătat implicațiile asupra funcționării UE în parametri optimi atunci când Tratatul de Reformă a fost supus votului cetățenilor europeni. Tergiversarea adoptării acestuia a echivalat cu amânarea unor reforme instituționale și politice care erau menite să confere mai multă eficiență și coerență măsurilor luate la nivel comunitar. Spre exemplu, complexitatea procedurilor decizionale face ca UE să pară a fi „o mașinărie condusă mai degrabă de proceduri decât de produse”<sup>23</sup>. Tratatul de la Lisabona<sup>24</sup> a extins domeniile în care deciziile se iau prin metoda majorității calificate – schimbarea climatică, securitatea energetică, ajutorul umanitar de urgență în

<sup>23</sup> Stefano MICOSSI, Gian Luigi TOSATO (ed.), *The European Union in the 21st Century. Perspectives from the Lisbon Treaty*, Center for European Policy Studies, Brussels, 2009, p. 3.

<sup>24</sup> Tratatul este disponibil în variantă on-line la <http://europa.eu>.

zonele fierbinți de pe glob. De remarcat este faptul că toate aceste domenii sunt strâns legate de aspecte care țin atât de securitatea internă a UE, cât și de afirmarea acesteia pe scena internațională.

Prin urmare, existența unei bune guvernări, atât în ce privește UE, ca organizație suprastatală, cât și statele ei membre este o condiție *sine qua non* pentru garantarea unui climat de securitate stabil în regiune. Armonizarea intereselor statelor membre și existența unor proceduri decizionale care să faciliteze consensul între acestea precum și un proces decizional rapid pot furniza o bază solidă pentru securitatea organizației, dar și pentru afirmarea ei ca actor relevant pe scena internațională.

În ceea ce privește componenta de securitate și apărare a UE, provocările de natură politică par să constituie o constantă. Cel de-al treilea pilon al arhitecturii europene, Politică Externă și Securitate Comună (PESC), este caracterizat, în primul rând, de natura sa interguvernamentală, ceea ce înseamnă că deciziile din acest domeniu sunt adoptate de către șefii de stat și de guvern ai statelor membre. Tratatul de la Lisabona nu schimbă fundamental această procedură, ceea ce înseamnă că, pentru ca UE să acționeze ca întreg în această privință, este în continuare necesară obținerea unui consens între reprezentanții statelor membre. Totuși, Tratatul de la Lisabona introduce o prevedere care adaptează strategia de dezvoltare a unei politici de securitate și apărare comune la nivelul de dezvoltare al fiecărui stat membru în parte. Practic, prevederea în cauză constituie o încercare de a adapta consolidarea politicii de securitate și apărare comune la o „Uniune cu mai multe viteze”. Este vorba despre *cooperarea structurată permanentă*, ce permite cooperarea statelor care dețin capacități militare înalte și și-au asumat angajamente mai stricte în vederea realizării anumitor misiuni<sup>25</sup>. Această formă de cooperare instituționalizată va permite Uniunii să își rezolve parțial problema capacităților, investițiile

<sup>25</sup> Tratatul asupra Uniunii Europene, Secțiunea 2, Dispoziții privind Politică de Securitate și Apărare Comună, Punctul 49, Articolul 28 A, paragraful 6, <http://eur-lex.europa.eu/ro/treaties/dat/12007L/htm/C2007306RO.01001001.htm>.

în echipamente fiind unul dintre punctele centrale ale acestui concept<sup>26</sup>. Cooperarea structurată permanentă presupune că va exista un anumit număr de state care se vor înscrie pe drumul dezvoltării în acest sens, urmând ca celelalte să li se alătore, atunci când vor îndeplini condițiile necesare. Provocarea ce se ascunde în spatele acestei proceduri constă în depășirea faliei ce țin de nivelul dezvoltării economice și militare a statelor membre. Este, totodată, posibil ca aceasta să genereze inegalități în privința asumării responsabilităților în materie de securitate și apărare la nivelul UE.

În plus, chiar dezvoltarea unei politici de securitate și apărare comune constituie o provocare pentru Uniune, pentru că este un domeniu în care armonizarea intereselor de securitate ale statelor membre este crucială. Totodată, majoritatea lor percepe NATO drept principalul garant al securității pe continentul european, atribuind UE un rol complementar acțiunii acestuia. Evoluția Uniunii către un sistem de apărare comună constituie încă un deziderat greu de atins tocmai din cauza păstrării funcțiilor statelor în ceea ce privește apărarea, dar și din cea a rolului extrem de important al NATO în materie de securitate. Este de așteptat, așadar, ca UE să își mențină în continuare statutul său de putere „soft” pe scena internațională, iar puterea ei „hard” să stagneze în evoluția sa. Aceasta cu atât mai mult cu cât bugetele militare ale statelor membre au scăzut în contextul crizei economice și financiare. În același timp, dezvoltarea PESA depinde și de politica statelor membre față de aceasta, mai ales a celor mai dezvoltate. Spre exemplu, atitudinea Marii Britanii față de PESA este considerată a fi una dintre cele mai mari probleme în acest sens. Existența unor forțe politice care consideră că dezvoltarea dimensiunii de apărare a Uniunii ar submina rolul NATO în

---

<sup>26</sup> Tratatul asupra Uniunii Europene, Protocolul asupra cooperării structurate permanente stabilite prin articolul 28 A al Tratatului asupra Uniunii Europene, articolul 1, punctul a, p. 153, [http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en\\_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=FXAC07306](http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=FXAC07306).

materie de securitate europeană constituie o piedică substanțială. În plus, cea mai mare țară din UE, Germania, are tendința de a se opune folosirii forței armate, preferând să se implice limitat în misiuni de menținere a păcii, ceea ce afectează dezvoltarea apărării europene<sup>27</sup>. Practic, realizarea dezideratului de a crea o apărare comună este posibilă doar pe termen lung și doar dacă statele membre vor atinge un nivel optim în ce privește capacitățile militare și dacă se va obține un consens al acestora în ceea ce privește abordarea apărării și necesitatea de a avea o apărare comună la nivel european.

O altă provocare de natură politică pentru securitatea europeană este constituită de terorism. După evenimentele din 11 septembrie 2001, terorismul a început să fie considerat drept principală amenințare de securitate atât de actori statali ai sistemului internațional, cât și de cei non-statali, iar UE nu face excepție de la această tendință globală. Terorismul este perceput, de regulă, în strânsă legătură cu extremismul religios, din cauza faptului că principalele atentate care s-au manifestat asupra spațiului euroatlantic au fost revendicate de astfel de organizații. În acest caz, este dificil să discernem între terorism ca provocare externă la adresa securității europene și terorism ca provocare internă. Unele state europene au fost atât o țintă a acestor atacuri (atentatele de la Madrid și Londra), cât și o bază pentru rețelele teroriste.

Documentele oficiale ale Uniunii, care fac referire la amenințarea reprezentată de terorismul internațional, iau în calcul, de regulă, grupările teroriste cu ideologie religioasă, în special cele fundamentaliste islamice. Aceasta din cauză că numărul acestor grupări a crescut în ultimul timp, cele mai dure atacuri teroriste pe continentul european au fost rezultatul acțiunii lor dar și pentru că activitatea lor tinde să se intensifice.

---

<sup>27</sup> Charles GRANT, How to make Europe's military work, Center for European Reform, 16 august 2009, disponibil on-line la [http://www.cer.org.uk/articles/article\\_grant\\_ft\\_16aug09.html](http://www.cer.org.uk/articles/article_grant_ft_16aug09.html).

Prin urmare, consolidarea componentei de prevenire a strategiei europene pentru lupta împotriva terorismului constituie o permanentă provocare, tocmai din pricina diversificării metodelor acestora de a-și lansa atacurile. În acest sens, infrastructurile de transporturi, de comunicații, sursele de explozivi continuă să reprezinte obiective importante, care trebuie supravegheate permanent și asupra cărora trebuie să se concentreze activitățile de prevenire a atacurilor teroriste la nivel european. O altă problemă pe plan intern, legată de amenințarea constituită de terorism, se referă la necesitatea de a preveni recrutarea de noi adepți ai grupurilor teroriste din rândul cetățenilor statelor membre ale UE.

Uniunea Europeană, pe lângă pericolul terorist internațional, se confruntă și cu un anumit tip de terorism intern. Este vorba de cel determinat de motivații separatiste și naționaliste. ETA (Euskadi Ta Askatasuna – Patria și Libertatea Bască) este una dintre aceste organizații, încadrate în rândul grupărilor teroriste atât de către Spania și Franța, cât și de către UE<sup>28</sup> și SUA. ETA își propune, conform celor menționate în manifestul *Alternativa Democratică*<sup>29</sup> (1995), să determine guvernele Spaniei și Franței să recunoască dreptul la auto-determinare și teritorialitate a regiunii basce și să admită că „cetățenii basci” sunt singurii care pot lua decizii asupra viitorului statului dorit de ei. Majoritatea victimelor ETA sunt persoane oficiale din conducerea țării, organizația făcându-se vinovată de numeroase atacuri. Totuși, numărul acestora a scăzut după evenimentele din 2001 datorită aplicării cu succes a măsurilor de prevenire<sup>30</sup>.

---

<sup>28</sup> Conform Official Journal of European Union, L 144/2005, 31.05.2006, Council Common Position 2006/380/CFSP, of 29 May 2006 updating Common Position 2001/931/CFSP on the application of specific measures to combat terrorism and repealing Common Position 2006/231/CFSP.

<sup>29</sup>Euskadi Ta Askatasuna or ETA, articol disponibil on-line la <http://en.allexperts.com/e/e/et/eta.htm>.

<sup>30</sup>Council on Foreign Relations, USA, *Basque Fatherland and Liberty (ETA) (Spain, separatists, Euskadi Ta Askatasuna)*, 17.11.2008, <http://www.cfr.org/publication/9271/>.

De asemenea, atunci când vorbim despre terorism în Europa, IRA (Armata Republicană Irlandeză) reprezintă un alt exemplu elocvent. IRA este o organizație paramilitară, al cărei țel este unirea Irlandei de Nord (care, în prezent, face parte din Regatul Unit al Marii Britanii) cu Irlanda, utilizând forța militară și persuasiunea politică. Încă de la crearea sa, în 1969, IRA a fost considerată unul dintre cele mai periculoase grupuri teroriste din lume, responsabilă pentru uciderea a mai mulți civili din Europa decât oricare alt grup terorist.<sup>31</sup> Mai mult, în 2005, un raport independent anunța că IRA a depus armele. Totuși, există două facțiuni radicale ale IRA – „Real IRA” și „Continuity IRA”, care continuă să practice terorismul și care sunt incluse pe lista grupurilor teroriste din UE și din SUA chiar în 2009<sup>32</sup>.

Există, așadar, și grupări teroriste care s-au format înăuntrul Europei, fiind responsabile pentru acte violente asupra cetățenilor acestora. Totuși, acestor grupuri li se acordă o atenție mai mică din cauză că acțiunea lor este localizată asupra unui singur stat, neavând un caracter global. De aceea, prevenirea atacurilor acestor grupuri, negocierile cu liderii lor intră, de obicei, în responsabilitatea statelor membre în cadrul cărora există.

În plus, unele dintre aceste grupuri susțin separatismul politic promovat de ele sau de unele partide politice formate, de regulă, pe criteriul etnic.

## 2.4. Provocări energetice

Dimensiunea energetică a securității ocupă în prezent un loc de frunte pe agendele de securitate ale majorității actorilor internaționali. Provocările energetice cu care se confruntă Uniunea se referă la *efectele nocive ale utilizării combustibililor fosili*

---

<sup>31</sup> Paul WILKINSON, *International Terrorism: the changing threat and the EU's response*, Chaillot Paper no. 84, October 2005, Institute for Security Studies, Paris, p.15

<sup>32</sup> Council on Foreign Relations, USA, *Provisional Irish Republican Army (IRA) (aka, PIRA, “the provos”, Óglaigh na hÉireann) (U.K. separatists)*, <http://www.cfr.org/publication/9240/>.

asupra climei, dar și la dependența UE și a statelor membre de importul de gaz și petrol.

Dependența UE de importul de gaz și de petrol este una dintre problemele centrale la care Uniunea trebuie să găsească un răspuns. Importanța acesteia este cu atât mai mare cu cât ea comportă implicații în plan economic, social, politic și geopolitic. Uniunea celor 27 de state europene este deosebit de vulnerabilă din acest punct de vedere din pricina dependenței mari de gazul rusesc. Istoria recentă a relațiilor de cooperare pe plan energetic dintre UE și Rusia a dovedit fragilitatea acestor raporturi. Un exemplu elocvent îl constituie criza din iarna anului 2006. Dat fiind că majoritatea conductelor care leagă Uniunea de furnizorul său rus trec prin Ucraina, atunci când aceasta a refuzat să plătească prețul cerut de Rusia în anul 2006, Moscova a stopat furnizarea de gaze către Kiev, oprind, în același timp, și gazul necesar pentru milioane de europeni. Astfel, modul de reacție a principalului furnizor de gaz către Europa la diferite dispute cu țările de tranzit, faptul că UE importă circa o treime din necesarul de gaz din Rusia și statisticile, care demonstrează că necesarul de gaz al Europei va crește cu aproximativ 40% până în 2030<sup>33</sup>, au determinat necesitatea identificării unor alternative la dependența de gazul rusesc. Aceasta a fost găsită în construirea unei conducte care să transporte gaz din Orientul Mijlociu, prin Turcia, către nordul Europei, ocolind Rusia – proiectul Nabucco. Reacția rușilor la acest proiect a fost inițierea construirii unei alte conducte – South Stream – ce ar urma să o lege de centrul Europei prin Marea Neagră, Bulgaria, Italia și Austria.

Construcția conductei Nabucco depinde, însă, și de finanțarea din partea comunității care, la rândul-i, este condiționată de realizarea unui consens politic la nivelul UE, ce nu s-a dovedit a fi ușor de atins din cauza atitudinilor inconstante ale statelor membre față de acesta, dar și din pricina faptului că politica energetică a Uniunii continuă să se prezinte ca o sumă de politici

<sup>33</sup> Foreign Policy România, nr. 12, septembrie/octombrie 2009, Daniel FREIFELD, *Opera mării conducte*, p. 44.

naționale energetice. Mai mult, gazoductul Nabucco nu rezolvă problema dependenței energetice a Uniunii, ci doar pe aceea a dependenței de un unic furnizor.



Figura 3 – Traseul gazoductelor South Stream (verde) și Nabucco (roșu)

Sursa: Pagina web a ziarului Adevărul ([www.adevarul.ro](http://www.adevarul.ro))

Totodată, trebuie luat în calcul și faptul că cele mai optimiste previziuni referitoare la data primelor cantități de gaze livrate prin Nabucco menționează anul 2018<sup>34</sup>, ceea ce face ca, până în acel moment, UE să continue să se găsească în stare de dependență de gazul rusesc. În plus, Rusia este și principalul furnizor de petrol al Uniunii – aproximativ 25% din necesarul UE provine din această țară, 24% din Orientul Mijlociu, 21% din Africa și 22% din Norvegia<sup>35</sup>. Însă, în acest caz, nu putem vorbi despre dependența de un unic furnizor. Totuși, grav este faptul că, în condițiile în care Uniunea cunoaște o creștere a cererii de petrol, principalul

<sup>34</sup> Proiectul Nabucco va fi întârziat cu 4 ani, 1 aprilie 2010, [http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articl\\_e\\_ID\\_19810/Proiectul\\_Nabucco\\_va\\_fi\\_intarziat\\_cu\\_4\\_ani.html](http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articl_e_ID_19810/Proiectul_Nabucco_va_fi_intarziat_cu_4_ani.html).

<sup>35</sup> Susanne NIES, *Gaz și petrol către Europa. Perspective pentru Infrastructuri*, Institutul Francez de Relații Internaționale (IFRI), Paris, 2008, p. 36.

furnizor văzut ca alternativă pentru Rusia – Norvegia – se confruntă cu scăderea resurselor de petrol. Astfel, deși oleoductul care leagă Norvegia de UE are o capacitate similară celui care leagă Uniunea de Rusia, relevanța lui este în continuă scădere.

Prin urmare, soluția pe termen lung a problemei energetice a Uniunii nu constă în găsirea de noi furnizori, în descoperirea de noi surse, în consolidarea și construirea infrastructurii aferente, ci în identificarea unor soluții de consum inteligent al hidrocarburilor și a noi surse de energie.

Crearea unei piețe unice a energiei și a gazului la nivel comunitar, în special, integrarea piețelor interne de gaz și electricitate constituie un alt aspect al profilului energetic al UE. De crearea acesteia depinde securitatea cetățenilor europeni în ce privește garantarea furnizării de energie electrică la prețuri acceptabile. În plus, această piață oferă avantaje și furnizorilor de energie, în special pentru cei mici și pentru cei care doresc să investească în forme noi de energie. Problema constă, însă, în realizarea incompletă a acestui deziderat, care se dorea o soluție pentru monopolul exercitat de anumite companii naționale. De aceea, în 2007, o comunicare a Comisiei Europene<sup>36</sup> recunoaște faptul că, deși cetățenilor europeni li s-a garantat pe hârtie dreptul de a-și alege liber furnizorul de electricitate sau de gaz din rândul oricărei companii care funcționează în Uniune, acest drept nu este încă exercitat *de facto*. Mai mult, deficiențele acesteia continuă să fie o realitate.

În 2009, Comisia a sesizat nu mai puțin de 25 de state pentru încălcarea prevederilor legale ale UE în ce privește electricitatea și 21 pentru violarea dispozițiilor referitoare la gaz<sup>37</sup>. Sesizările

---

<sup>36</sup> *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Prospects for the internal gas and electricity market*, COM (2006) 841 final, Brussels, 10.01.2007, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006DC0841:EN:NOT>

<sup>37</sup> *Commission acts to ensure effective and competitive energy market across Europe*, IP/09/1035, Brussels, 25 June 2009, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1035&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

aveau drept obiect lipsa de transparență, insuficienta coordonare a eforturilor de către operatorii sistemelor de transport, absența cooperării la nivel regional, lipsa unor proceduri de rezolvare a disputelor. Astfel, în ciuda eforturilor pentru a crea o piață internă și o politică europeană a energiei, aceasta continuă să constituie apanajul statelor membre, ceea ce determină fragmentarea acestei piețe de-a lungul granițelor naționale. Prin urmare, dimensiunea energetică a securității europene depinde într-o foarte mare măsură și de capacitatea acesteia de a elabora și implementa politici eficiente în acest domeniu.

Un alt aspect-cheie al dimensiunii energetice a securității europene se referă la *sursele de energie regenerabilă*. Aceste surse se află la intersecția mai multor preocupări de securitate internă la nivelul UE. În primul rând, aceste surse țin de *securitatea energetică a UE*. Identificarea de alternative pentru combustibilii fosili (energie nucleară, eoliană, solară, termală, hidroelectrică, geotermală) ar putea constitui o soluție pentru micșorarea dependenței Uniunii față de gazul importat.

În al doilea rând, sursele de energie regenerabilă fac parte și din *dimensiunea economică a securității*. Planul de recuperare economică a Uniunii Europene stabilește un set de măsuri care se susțin reciproc. În cadrul acestui puzzle, utilizarea eficientă a resurselor, combinată cu investițiile în cercetare și inovare, va conduce la îmbunătățirea competitivității și facilitarea creării de noi locuri de muncă<sup>38</sup>.

Și, nu în ultimul rând, sursele de energie alternativă sunt apanajul eforturilor de protecție a mediului și stopare a schimbării climatice, deci a *securității de mediu*. În 2007, Comisia a propus stabilirea unui obiectiv obligatoriu din punct de vedere legal – toate statele membre UE trebuie ca, până în 2020, să ajungă ca 20% din consumul lor total de energie să provină de surse

---

<sup>38</sup> European Commission, *Europe 2020. A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth*, [http://europa.eu/press\\_room/pdf/complet\\_en\\_barroso\\_\\_\\_007\\_-\\_europe\\_2020\\_-\\_en\\_version.pdf](http://europa.eu/press_room/pdf/complet_en_barroso___007_-_europe_2020_-_en_version.pdf).

regenerabile<sup>39</sup>. În plus, măsurile de creștere a consumului energetic din surse regenerabile trebuie coroborate cu cele ale scăderii consumului de energie provenită din combustibili fosili, practic, este propusă o utilizare inteligentă a energiei, pentru a asigura o dezvoltare sustenabilă și pentru a putea contribui la combaterea eficientă a schimbării climatice.

În concluzie, provocările energetice ale UE sunt deosebit de complexe, fapt determinat atât de relațiile care se stabilesc între dimensiunea energetică a securității și alte aspecte ale acesteia, de contextul intern al Uniunii, cât și de cel global, al reducerii depozitelor de combustibili fosili, al dependenței Uniunii de furnizori externi, al impactului folosirii acestor combustibili asupra climei.

## 2.5. Provocări culturale

Construcția și evoluția UE au generat adesea dezbateri referitoare la cultură, înțelegând ca ansamblu de atitudini, credințe, obiceiuri, valori și practici comune unui anumit grup de indivizi. Accepția culturii este strâns legată de perceperea naționalității, fiind definită în termeni de religie, etnie, geografie, limbă. Din acest punct de vedere, am putea aprecia că provocările culturale ale UE, strâns legate de starea de securitate, se referă, în primul rând, la integrarea culturală a imigranților, iar, în al doilea rând, la gestionarea diferențelor culturale pe care aderarea statelor candidate sau potențial candidate le-ar adăuga Uniunii.

Conform spuselor lui Dominique Schnapper, integrarea comportă două dimensiuni: una culturală, care presupune adoptarea de către migranți și de către descendenții lor a unei serii de modele culturale ale societății de imigrare, și una structurală, care presupune participarea la diferite instanțe ale vieții colective

---

<sup>39</sup> *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Renewable Energy Road Map. Renewable energies in the 21st century: building a more sustainable future*, COM (2006) 848 final, Brussels, 10.01.2007, p. 3.

și, în special, încadrarea pe piața muncii<sup>40</sup>. După cum am demonstrat în capitolul dedicat provocărilor sociale, UE se confruntă cu evidente lacune în acest sens. Cazul comunităților de romi, integrarea culturală și structurală incompletă a imigranților turci din Germania, dificultatea de a obține un compromis în ceea ce privește purtarea simbolurilor religioase de către femeile musulmane din Franța constituie exemple elocvente în acest sens. Putem vorbi, în consecință, despre o integrare deficitară a comunităților de imigranți atât cultural, cât și structural. Mai mult, atât timp cât integrarea culturală nu este realizată, nici integrarea structurală nu se poate concretiza, ceea ce poate determina riscuri interne de securitate pentru aceste state europene, care sunt țări de imigrare. Aceasta deoarece există o relație evidentă între adaptarea migranților la noua societate și ratele manifestării actelor de violență din partea acestora sau tensiunile ce se creează între comunitățile majoritare și cele minoritare.

Așadar, deși cultura are potențialul de a genera conflicte interstatale violente<sup>41</sup>, în Europa și, mai ales, în UE, nu putem considera cultura drept o posibilă sursă de astfel de confruntări, cât mai degrabă o posibilă sursă de tensiune în interiorul unor comunități, care devin din ce în ce mai mult eterogene din punct de vedere cultural.

O provocare de acest tip o constituie depășirea complexului huntingtonian<sup>42</sup>, care capătă o importanță crescută în condițiile în

---

<sup>40</sup> European Issues, no. 90, Les Policy Paper de la Fondation Robert Schuman, 25<sup>th</sup> February 2008, Dominique SCHNAPPER, *National Integration and Migrant Integration: a European Issue*, [http://www.robert-schuman.eu/question\\_europe.php?num=qe-90#ancre\\_2](http://www.robert-schuman.eu/question_europe.php?num=qe-90#ancre_2).

<sup>41</sup> Alexandra SARCINSCHI, *Vulnerabilitate, risc, amenințare. Securitatea ca reprezentare psihosocială*, Editura Militară, București, 2007, pp. 144-145.

<sup>42</sup> Samuel P. HUNTINGTON a publicat în vara anului 1993 un articol care lansa ipoteza că ciocnirile dintre civilizațiile actuale reprezintă una dintre cele mai grave amenințări la adresa păcii mondiale și în care trasa o serie de linii de falie între civilizații. O asemenea linie divide continentul european și este stabilită între popoarele occidentale, pe de o parte, și cele ortodoxe și musulmane, pe de alta, constituind „frontiera culturală” a Europei.

care statele candidate sau potențial-candidate vin cu un specific cultural diferit. Este vorba despre atitudini precaute ale unor „europeniști” față de proiectul aderării acestor state, care consideră fie că aderarea unor țări majoritar musulmane (cazul Turciei) poate determina conflicte în sânul UE, fie că proiectul politic al UE este unul exclusiv creștin<sup>43</sup>. În plus, tot de dimensiunea culturală a securității ține și capacitatea UE de a identifica o soluție pentru conflictele interetnice care caracterizează încă țările vest-balkanice, state care se află în diverse stadii ale proceselor de negociere a aderării. Faptul că disensiunile interetnice continuă să constituie o realitate a regiunii și că acestea pot crea stări de criză în proximitatea UE este vizibil mai ales în cazul Bosniei-Herțegovinei, care se confruntă cu o gravă criză politică determinată de cauzele enumerate mai sus<sup>44</sup>. Cele trei comunități etnice care o alcătuiesc continuă să nutrească sentimente de ostilitate unele față de celelalte și dezvoltă atitudini diferite față de instituțiile responsabile pentru implementarea Acordului Dayton.

Dimensiunea culturală a securității comportă însă și un alt aspect care se cere analizat la nivelul Europei. Este vorba despre *cultura de securitate*, concept pentru care este dificil de găsit o definiție oficială, aceasta evidențiindu-se mai ales în cazul absenței sale, fapt ce se poate constitui într-o vulnerabilitate gravă a unei entități politice, vulnerabilitate ce poate avea repercusiuni asupra întregii comunități internaționale<sup>45</sup>. În sens larg, prin cultura de securitate se poate înțelege, totuși, un ansamblu de idei, norme, practici împărtășite de către un grup de actori sociali sau internaționali referitoare la securitate<sup>46</sup>. Cu alte cuvinte, cultura de

<sup>43</sup> Sylvain KAHN, *Geopolitica Uniunii Europene*, Editura Cartier Istoric, Chișinău, 2008, pp. 124-125.

<sup>44</sup> International Crisis Group, *Bosnia's Dual Crisis*, Europe Briefing No. 57, Sarajevo/Brussels, 12 November 2009, <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=6386&l=1>

<sup>45</sup> Alexandra SARCINSCHI, *op. cit.*, p. 144.

<sup>46</sup> Jürgen HAACKE, *ASEAN's Diplomatic and Security Culture. Origins, development and prospects*, Antony Rowe Ltd., Chippenham, Wiltshire, Great Britain, 2003, p. 2.

securitate poate fi definită drept un mod comun de a percepe securitatea, riscurile, amenințările și vulnerabilitățile de securitate, dar și un mod comun de abordare a acestora. Viziunea comprehensivă asupra securității, credința că securitatea este indivizibilă, că riscurile de securitate nu mai pot fi abordate unilateral, clasificările similare ale amenințărilor de securitate, abordările acestora pe principiul cooperării și al parteneriatului, derularea de misiuni comune sunt indici relevanți ai existenței unei culturi de securitate la nivel european. În ceea ce privește statele europene, putem aprecia că, prin apartenența, în marea lor parte, la două structuri cu evidente valențe de garanți ai securității - NATO și UE, împărtășesc o cultură de securitate comună.

Totuși, nu trebuie trecut cu vederea faptul că, în ciuda documentelor oficiale care stau la baza funcționării celor două organizații, semnate de toate statele membre, securitatea rămâne definită, în primul rând la nivel național. Statele europene beneficiază de un cadru de dialog oficial pentru armonizarea eventualelor interese de securitate, dar acest lucru nu echivalează și cu suprapunerea completă a acestora. Episodul diplomatic legat de invazia Irakului, din 2003, constituie un exemplu elocvent în acest sens. Decizia de a susține sau nu Statele Unite în invazia Irakului a dus atunci la scindarea statelor membre în două tabere. Pe de o parte, s-au plasat cele care susțineau poziția SUA (Marea Britanie, Cehia, Spania, Portugalia, Italia, Ungaria, Polonia, Danemarca, Albania, Bulgaria, Croația, Estonia, Letonia, Lituania, Macedonia, România, Slovacia, Slovenia), iar pe de alta, statele care se raliau poziției Franței, opunându-se intervenției militare din Irak (Germania, Grecia). Acest episod al istoriei relațiilor europene și euroatlantice poate fi analizat ca o stare de criză, ce a fost determinată chiar de o lacună a culturii de securitate, de raportarea diferită a statelor față de un eveniment internațional.

De aceea, atât timp cât securitatea va continua să fie definită prin raportare la ideea de suveranitate și de interes național, nu putem garanta că această cultură de securitate, identificată la nivel european și euroatlantic, va funcționa fără sincope.

### Capitolul 3

## PROVOCĂRI EXTERNE PENTRU SECURITATEA EUROPEANĂ

### 3. 1. Globalizarea

Fenomen complex și multidimensional, globalizarea are un impact semnificativ asupra întregii vieți și activități umane, atât la nivel individual, cât și la nivel de comunitate umană.

În opinia noastră, există o strânsă legătură între globalizare, datorită multitudinii și diversității sporite ale efectelor sale, și securitatea europeană concepută ca un construct concertat, conștient, voluntar și responsabil al statelor UE, al cetățenilor acesteia și al organizațiilor societății civile.

În prezent, Uniunea Europeană este unul dintre actorii importanți ai scenei mondiale. Ca entitate politică, economică, demografică și nu numai, UE este profund implicată și semnificativ influențată de globalizare. Astfel, Uniunea Europeană și statele ce o compun sunt de acum înaintea confruntate cu un joc economic în care rapiditatea adaptării sistemelor de producție a devenit și mai crucială pentru a maximiza avantajele, pe de o parte, și pentru a reduce pierderile legate de integrarea în comerțul internațional, pe de altă parte.

Accelerarea procesului globalizării pare să fi condus la emergența noilor provocări și oportunități care, pe de o parte, dovedesc impactul său asupra securității europene și, pe de altă parte, necesitatea ca Uniunea Europeană să-și adapteze flexibil la acestea strategia politică, economică și socială.

De fapt, UE a intrat progresiv, de câțiva ani, într-o globalizare totală, caracterizată prin intensificarea concurenței în toate domeniile, inclusiv în domeniile tradiționale cele mai protejate: educație, cercetare, servicii publice. Pe de altă parte, comerțul mondial a crescut de o manieră spectaculară, nu doar în volum, ci, de asemenea, în termeni de perimetru: a trecut de la bunuri agricole și industriale, la servicii, care constituie 70% din activitatea economică a țărilor cele mai dezvoltate<sup>47</sup>. Dincolo de bunuri și servicii, în prezent, capitalurile, întreprinderile, sedii sociale și centre de cercetare, precum și resursele umane care au devenit nomade. O parte preponderentă a economiei UE, a

<sup>47</sup> Le Rapport sur l'Europe dans la mondialisation, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/rapports-publics/084000229/index.shtml>, p.111.

întreprinderilor sale, teritorii chiar sunt supuse concurenței mondiale. Toate acestea au un impact serios asupra securității europene pe toate dimensiunile sale –economică, socială, politică, militară, energetică, alimentară.

În opinia noastră, impactul globalizării asupra securității europene se manifestă, asupra tuturor componentelor acesteia. Astfel, componenta economică a securității europene poate fi influențată atât pozitiv, cât și negativ de globalizare. Pozitiv, impactul se manifestă prin oportunitățile pe care fenomenul globalizării economice le deschide activității productive, comerțului și serviciilor atât UE, ca entitate, cât și statelor sale membre. Dimensiunea negativă a impactului globalizării asupra securității europene se poate evidenția prin dereglementările, delocalizările și emergența noilor actori economici mondiali care se constituie într-un obstacol pentru produsele, serviciile, resursele umane ale Uniunii Europene dar și a accesului acestei entități la resursele materiale de care are nevoie. Dimensiunea socială a securității europene, de exemplu, suportă, la rândul său, impactul globalizării. Aceasta din urmă, contribuie la libera circulație a persoanelor, capitalurilor, a bunurilor și serviciilor, fapt de care poate beneficia cetățenii europeni, dar care, în anumite condiții, poate să le afecteze semnificativ calitatea vieții.

Impactul globalizării asupra securității europene este unul semnificativ, continuu și cu efecte atât benefice, cât și nedorite. El se manifestă atât prin consecințele directe pe care globalizarea le generează, cât și prin rolul de catalizator al celorlalte provocări externe de securitate jucat de acest fenomen.

### 3.2. Actuala criză economico-financiară

Criza internațională care s-a manifestat în SUA din anul 2007 s-a propagat progresiv în ansamblul celor mai dezvoltate state ale planetei. Ea a câștigat sectorul real al economiilor industrializate punând în dificultate anumite activități (de exemplu industria de automobile și tranzacțiile imobiliare) ce au susținut creșterea economică în aceste țări de-a lungul anilor. Efectele indirecte ale crizei s-au manifestat imediat în țările mai puțin dezvoltate și, apoi, cele directe au fost destul de severe pentru aceste țări.

Practic, actuala criză economico-financiară are un impact semnificativ și asupra securității europene. De fapt, ea generează o serie de amenințări de securitate. Pe termen scurt, este vorba de instabilitatea

statelor cele mai fragile fenomen ce ar conduce la tulburări interne și la conflicte internaționale. De altfel, creșterea șomajului suscită o foarte mare anxietate socială datorată reducerii fluxurilor comerciale internaționale și a înăsprii condițiilor de acces la credite. O adevărată degradare a condițiilor de viață ale populației defavorizate are loc. Aceasta crește frustrările și nemulțumirile ce ar putea face ca în țările sărace să apară tulburări interne majore. Iar în jurul frontierelor UE se află asemenea țări, de exemplu Republica Moldova. Dificultățile create în aceste state se repercutează negativ asupra securității europene atât în sensul sporirii vigilenței și a mijloacelor de întărire a securității europene, cât și al adoptării unor măsuri de sprijin și ajutorare a acestor state. De altfel, UE a derulat *Parteneriatul european de vecinătate*<sup>48</sup>, iar de curând a lansat *Parteneriatul estic*<sup>49</sup> tocmai pentru a elimina posibilele riscuri și pericole de securitate ce ar putea veni din afara spațiului UE.

Actuala criză economico-financiară afectează nefavorabil securitatea europeană atât la nivelul UE, ca entitate economică, politică, socială și administrativă, cât și în cadrul fiecărui stat membru. Factorul generator de insecuritate este reprezentat de instabilitatea economică care induce efecte negative în activitatea socială, politică, economică a tuturor statelor membre ale UE. Astfel, în UE întreaga activitate economică și financiară a fost serios afectată de criza economico-financiară. Astfel, afacerile imobiliare<sup>50</sup> s-au redus simțitor față de anul de dinaintea declanșării actualei crize economico-financiare, șomajul a crescut în 2009 și va crește și în 2010<sup>51</sup>, sistemul bancar<sup>52</sup> s-a confruntat

<sup>48</sup> Vezi: Politica Europeană de Vecinătate, [http://www.undp.md/border/Pol\\_vecin\\_ue.html](http://www.undp.md/border/Pol_vecin_ue.html),

<sup>49</sup> Vezi: Parteneriatul estic - un nou capitol în relațiile UE cu partenerii săi răsăriteni, [http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID\\_15688/Parteneriatul-estic-un-nou-capitol-in-relatiile-UE-cu-partenerii-sai-rasariteni.html](http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID_15688/Parteneriatul-estic-un-nou-capitol-in-relatiile-UE-cu-partenerii-sai-rasariteni.html)

<sup>50</sup> Vezi: Europe: le dégonflement de la bulle immobilière ne fait que commencer, <http://www.le-buzz-immobilier.com/2009/05/europe-le-degonflement-de-la-bulle-immobiliere-ne-fait-que-commencer-0014974>.

<sup>51</sup> Les niveaux de chômage de l'UE dépasseront 10% en 2010, selon un rapport, <http://www.euractiv.com/fr/europe-sociale/niveaux-chmage-ue-depasseront-10-2010-rapport/article-187677>.

cu probleme serioase, iar producția de bunuri și servicii s-a diminuat simțitor.

La rândul său, securitatea internă a țărilor membre UE este direct afectată de criză: se estimează că aproximativ jumătate din fondurile speculative sunt constituite de fonduri financiare ce provin din activități criminale, și că traficul de narcotice, în puternică creștere, reprezintă circa 200 miliarde de dolari<sup>53</sup>. Totodată, criza accentuează fluxurile migratoare legale și ilegale care sunt însoțite de efecte negative pentru cei ce le compun dar și pentru statele de primire.

În același timp, criza financiară are o influență majoră asupra creșterii și a folosirii forței de muncă prin multiple canale. Această influență se exercită prin: băncile fragilizate de criză și mult mai sensibile decât înainte de 2007 la riscuri, care au devenit mai selective în distribuția creditelor; impactul crizei asupra consumului, pilon al cererii și creșterii în toate țările.

Totodată, criza imobiliară a acționat direct asupra economiei reale. Astfel, familiile și investitorii au avut pierderi nete din cauza crizei de subprime și a diminuării valorii patrimoniului imobiliar. Această sărăcire are un efect direct asupra consumului și investițiilor, numit „efect de bogăție”<sup>54</sup>. De asemenea, schimbările produse pe piața imobiliară au afectat negativ sectorul construcțiilor, confruntat cu încetinirea comenzilor. De altfel, pierderile instituțiilor financiare și neîncrederea care a urmat crizei de subprime au făcut creditorii mai selectivi și au împins ratele de interes ale pieței în sus. Aceasta a avut drept urmare o contracție a creditului ceea ce a redus consumul și investițiile.

### 3.3. Migrația internațională

În esență, migrația este un fenomen consubstanțial destinului uman. Astăzi, migrația trebuie văzută ca rezultat al interacțiunii între deciziile individuale și constrângerile sociale. Pentru migrant, emigrația poate avea unul sau mai multe motive: *profesionale* (misiune de lungă

<sup>52</sup> Crise bancaire: l'UE dévoile des plans prudents, <http://www.euractiv.com/fr/services-financiers/crise-bancaire-ue-dvoile-plans-prudents/article-175956>.

<sup>53</sup> Conséquences de la crise économique et financière en matière de sécurité et de défense, <http://www.ambafrance-ch.org/spip.php?article1216>, p.2.

<sup>54</sup> Jean-François JAMET, Europe in the face of the financial crisis, [http://www.robert-schuman.org/question\\_europe.php?num=qe-89](http://www.robert-schuman.org/question_europe.php?num=qe-89), p.12.

durată în străinătate) și studii; *politice* (refugiat politic din cauza persecuțiilor în țara sa); *securitar*, mai ales în caz de război în țara de origine; *economic* (locuitor al țărilor sărace ce caută un nivel de viață mai bun în țările bogate, eventual temporar); *personal* (voința de a se instala într-o țară dorită, de exemplu dacă se recunoaște în valorile sale); *familiale* (reunirea familiei); *fiscale* (instalarea într-o țară ce oferă un nivel de impozitare mai puțin ridicat).

Pentru state, imigrația poate permite să se facă față la o rată scăzută a natalității sau să asigure o cantitate sau calitate de mână de lucru suficientă. Astăzi, fluxurile migratoare sunt orientate atât dinspre țări în dezvoltare spre țări dezvoltate, cât și între țări în dezvoltare. Statele din UE se confruntă atât cu o migrație internă, cât și cu una externă.

În zilele noastre, fenomenul migrației internaționale pune o serie de provocări ca urmare a transformărilor sociale și politice ce afectează ansamblul țărilor planetei. În particular, globalizarea schimbă radical datele în ceea ce privește rolul migrațiilor internaționale și mai ales locul convenit al lucrătorilor migranți. În prezent, asistăm la punerea în practică a unui nou regim migratoriu axat pe refuzul integrării cetățeanului înscris în programele lucrătorilor străini care pun accentul pe aspectul temporar al permisului de muncă. Acest nou context migrator nu este lipsit de contradicții<sup>55</sup>. Astfel, în timp ce globalizarea impune libera circulație a capitalurilor, a bunurilor, a serviciilor și a persoanelor, statele lumii tot mai mult tind să adopte legi privind migrația prin care vor să controleze cât mai strict aceste fenomene. Multe state membre ale UE pun restricții privind circulația persoanelor din alte state ale Uniunii ce sunt în căutare de locuri de muncă mai bine plătite decât în țara de origine. Dar, multe dintre țările dezvoltate se confruntă cu probleme demografice generate de scăderea natalității și îmbătrânirea populației. Acestea se reflectă în creșterea numărului de persoane vârstnice, cu nevoi de asistare și dependente, și scăderea numărului de persoane active economic. De fapt, imigrații constituie o parte însemnată din mâna de lucru în aceste țări.

Migrațiile internaționale, regulate sau nu, nu încetează de a crește, mai ales datorită diferențelor de prosperitate și de stabilitate între Nord și

---

<sup>55</sup> Victor PICHE, Les travailleurs migrants, nouveaux non-citoyens du monde, <http://redtac.org/possibles/2009/07/31/les-travailleurs-migrants-nouveaux-non-citoyens-du-monde/>, p.1.

Sud. Ca răspuns la numeroasele controale ale migrației, din ce în ce mai sofisticate, piața călăuzelor și a falsificatorilor de documente de dezvoltă continuu. Această situație alimentează discursurile securitare ale statelor vizate de emigranți. După 11 septembrie 2001, aproape toate statele au considerat că securitatea colectivă primează față de libertățile individuale. De aici, măsurile de stopare a migrației clandestine și de control riguros al tuturor intrărilor legale într-o țară. Cu toate acestea, în mai puțin de douăzeci de ani, numărul migranților s-a dublat în lume. Actualmente, 175 de milioane de persoane locuiesc într-o altă țară decât cea natală, din care cei mai mulți sunt în Europa (56 de milioane), în Asia (50 de milioane) și în America de Nord (41 de milioane)<sup>56</sup>.

Ca regulă generală, emigrația sau expatrierea de persoane nu face decât să acutizeze problemele politice și economice ale statului de origine. Într-adevăr, o parte importantă a migranților este constituită din oameni tineri dotați cu o solidă formație și o mare încredere în propria persoană. Banca Mondială estimează că în jur de 100.000 de mii de universitari formați parțial sau în întregime în Africa trăiesc și lucrează în statele occidentale. De altfel, numărul lucrătorilor înalt calificați provenind din țări asiatice ar trebui să fie un multiplu al acestei cifre. La fel, statele ex-comuniste din Europa de Est sunt puternic atinse de „fuga creierelor”: de 20 de ani, 20% dintre bulgari și 30-40% dintre armeni ce posedă o pregătire sunt plecați în străinătate<sup>57</sup>.

Pe de altă parte, plecarea emigranților afectează puternic statele lor de proveniență. Pierzând lucrători calificați și experimentați, aceste țări își văd efectiv reduse șansele de a-și constitui structuri economice solide. De altfel, migranții care se instalează într-un stat bucurându-se de o mai bună infrastructură și un nivel de viață mai ridicat se obișnuiesc foarte repede cu noul mediu. Rari sunt cei care sunt gata să se readapteze la condițiile de viață dificile ce prevalează în țările de proveniență. În plus, exemplul oferit de către emigranții care au reușit incită pe ceilalți să-i imite, acum, putând să profite de o rețea de contacte mereu mai extinse.

---

<sup>56</sup> Russell TAYLOR, Un problème national, un problème international. Le " système " de la migration ne marche pas, <http://www.un.org/french/pubs/chronique/2003/numero1/0103p55.html>, p.1.

<sup>57</sup> Conséquences de la migration, [http://www.bfm.admin.ch/bfm/fr/home/themen/laenderinformation/weltweite\\_migration/migrationsfolgen.html](http://www.bfm.admin.ch/bfm/fr/home/themen/laenderinformation/weltweite_migration/migrationsfolgen.html), 1.

În același timp, mișcările de populație generează conflicte și violență ceea ce afectează negativ securitatea individuală a celor implicați dar și securitatea națională a țării de destinație. Tot mai multe studii vin să sublinieze existența unei legături strânse între migrația internațională, îndeosebi cea clandestină și criminalitatea organizată și violența din țările de destinație. Astfel „crima organizată, filierele de imigrație clandestină...aparțin mării criminalități și, de fapt, au mascat criminalitatea ordinară”<sup>58</sup>.

Apoi, s-a răspândit larg percepția socială că imigranții, mai ales cei ilegali comit o mulțime de delictе - de la sejur prelungit dincolo de limita legală de ședere într-o țară sau alta la beneficii sociale ilegale. De asemenea, imigranții acceptă să muncească la negru ceea ce, într-o anumită măsură, aduce atingere componentei economice a securității naționale. În același timp, prezența multor imigranți legali sau/și clandestini afectează securitatea națională pe componenta socială prin apariția și manifestarea în rândurile populației autohtone a unor sentimente și atitudini xenofobe<sup>59</sup>. O intensificare a frecvenței unor asemenea manifestări pot, în anumite condiții degenera în puternice tensiuni și crize sociale și chiar în conflicte deschise între cetățenii țării și imigranți. O formă acută a acestor contradicții sociale între categoriile de persoane menționate o constituie revolta urbană<sup>60</sup>. Izbucnirea unor astfel de conflicte sociale aduc o gravă atingere securității naționale pe toate componentele sale. Tot în plan social, imigranții pot însemna un efort suplimentar din partea statului de primire prin asigurarea măsurilor de protecție socială a acestora.

Pe componenta economică a securității naționale atingere aduce munca la negru pe care o practică frecvent imigranții clandestini<sup>61</sup>. Prin această modalitate, practic, statul este privat de sume de bani cei se cuvin din partea angajatorului și a angajatului, iar muncitorul la negru nu beneficiază de o serie de măsuri sociale.

---

<sup>58</sup> Monica den BOER, Crime et immigration dans l'Union européenne, <http://www.conflicts.org/index551.html>. Consulté le 04 novembre 2009, p.3.

<sup>59</sup> Monica den BOER, op.cit. p.4.

<sup>60</sup> Vezi: BAUER Alain, RAUFER Xavier, Violences et insécurité urbaines, Paris, PUF, Que sais-je ?,1998.

<sup>61</sup> Didier BIGO, Sécurité et immigration: vers une gouvernementalité par l'inquiétude ? <http://www.conflicts.org/index539.html>, pp.4-6.

Relația securitate și imigrație este imediat și pe deplin politică<sup>62</sup>. În acest sens, imigrația este considerată ca o problemă politică apreciindu-se de către agenții de securitate ca un pericol important. Atât aceștia cât și politicienii analizează securitatea ca o sferă a politicii, ca o sferă ce relevă militarul și strategul sau ca prezență a unei amenințări existențiale ce atinge supraviețuirea dar variază potrivit unor sectoare distincte<sup>63</sup>. Toate aceste discursuri privind securitatea națională s-au dezvoltat pentru a explica atingerea pe care o aduce imigrația, mai ales cea clandestină, identității naționale.

În plan psihosocial, este posibil ca un număr mare de imigranți într-o țară, în condițiile statului de drept și al democrației, să aibă efecte mai puțin dorite asupra coeziunii sociale, a consensului național, a relațiilor interpersonale și a climatului din grupuri și comunități locale. În acest mod, se poate aprecia că imigranții, ca persoane, și imigrația, ca fenomen social complex, aduc atingere securității naționale pe dimensiunea psihosocială a acesteia.

Având în vedere efectele sociale, economice, politice, psihosociale și nu numai, atât cele de natură benefică, cât și cele negative, putem spune că migrația internațională constituie un factor perturbator al securității naționale.

### 3.4. Conflictеle înghețate

Conflictеle înghețate sunt o permanentă sursă de insecuritate pentru statele din zonă. Războiul din vara lui 2008 dintre Georgia și Abhazia cu implicarea Rusiei este o dovadă în acest sens. În plus, pe teritoriul unora dintre aceste noi state, nerecunoscute de comunitatea internațională, se desfășoară activități economice și comerciale ce se apropie mai mult de mediul interlop decât de lumea civilizată. În unele dintre ele, diferite organizații teroriste au baze de antrenament și/sau își află o sursă de finanțare a activităților specifice.

Existența conflictelor înghețate are o multitudine de consecințe în materie de securitate. În opinia noastră, toate au doar urmări negative atât pentru statul afectat de secesiune, cât și regiunea în care ele se află.

Securitatea Uniunii Europene este afectată semnificativ de conflictеle înghețate prin consecințele pe care acestea le generează. Astfel, existența conflictelor înghețate în statele din vecinătatea UE

---

<sup>62</sup> Didier BIGO, art.cit. p.11.

<sup>63</sup>Vezi: Barry BUZAN, People State and Fears, Brighton, Harvester Press, 1983

produc deplasări de populație, migrație ilegală și intensificarea activității criminalității transfrontaliere. Toate acestea creează o permanentă stare de insecuritate, de neliniște și îngrijorare atât în „republicile separatiste” cât și în statele membre UE din imediata vecinătate a acestor autoprocimate state independente. De aici, necesitatea ca UE să întreprindă măsuri ferme atât pentru întărirea propriei securități cât și pentru soluționarea acestor conflicte.

### 3.5. Terorismul internațional

Astăzi, terorismul internațional reprezintă una dintre amenințările cele mai serioase în materie de securitate. Acesta, prin caracteristicile sale și efectele pe care le generează formele sale de manifestare, are un impact negativ semnificativ asupra securității naționale<sup>64</sup>. În opinia noastră, acest impact este mai puternic pe următoarele planuri: *economic; militar, organizațional; psihosocial; uman*.

În *plan economic*, pericolul terorist este perceput ca un generator de consumuri însemnate de resurse materiale și financiare pentru a asigura și garanta securitatea națională. Astfel, amenințarea teroristă face ca instituțiile statului cu competențe în materie de securitate să fie într-o permanentă stare de alertă, să monitorizeze orice mișcare fizică sau virtuală a teroriștilor internaționali, să consume resurse materiale pentru a asigura un serviciu de veghe permanentă și de intervenție promptă ori de câte ori este necesar, să țină ocupată o importantă resursă umană. De asemenea, posibilitatea unor acte teroriste face ca resurse financiare importante să fie alocate serviciilor de specialitate care au sarcina de a culege informații veridice, cât mai complete și în timp real despre organizațiile teroriste și teroriștii care pot organiza și desfășura atentate în țara respectivă. Acest fapt, duce la o sporire a cheltuielilor bugetare pentru securitatea națională.

În *plan militar*, terorismul a adus o serie de schimbări care, prin natura, conținutul și formele de manifestare, se regăsesc și în domeniul securității naționale. După 11 septembrie 2001, numeroase țări i-au parte la ceea ce s-a numit războiul împotriva terorismului internațional. Totodată, fiecare stat democratic și nu numai și-a reorganizat forțele armate pentru a le face capabile să ducă lupta împotriva terorismului internațional. Fenomenul terorist face ca dimensiunea militară a

<sup>64</sup> La revue la Gazette - La sécurité nationale est-elle trop axée sur la lutte contre le terrorisme?, <http://www.rcmp-grc.gc.ca/gazette/vol70n3/panel-fra.htm>

securității naționale să dobândească noi valențe și capacități de luptă împotriva terorismului internațional.

În *plan organizațional*, amenințarea teroristă percepută ca fiind posibilă și relativ continuă, deși difuză în cea mai mare parte a timpului, îndeosebi după atentatele din septembrie 2001 din SUA, a determinat mutații profunde în organizarea și desfășurarea activității antiteroriste și de combatere a terorismului<sup>65</sup>. Astfel, în majoritatea statelor democratice, dar îndeosebi în cele mai vizate de teroriști au fost create structuri organizatorice capabile să răspundă eficace posibilelor acte teroriste. În acest sens, au fost înființate atât structuri organizaționale de luptă antiteroristă, cât și instituții ale statului destinate combaterii fenomenului terorist. Crearea acestor structuri organizaționale ale statului au necesitat eforturi economice, financiare și umane serioase iar funcționarea lor optimă constituie, de asemenea, un consum de resurse umane, financiare și materiale. Existența și funcționarea non-stop a acestor instituții ale statului este necesară dacă se dorește asigurarea și garantarea securității naționale, respectiv a tuturor cetățenilor. În ultima vreme, în diferite țări au apărut societăți militare private și societăți de securitate private care îndeplinesc pentru clienții lor – guverne, organizații internaționale (de exemplu, ONU), firme transnaționale, persoane fizice, organizații nonguvernamentale diverse -, desigur contracost, o serie de servicii printre care și unele în materie de securitate.

În *plan psihosocial*, amenințarea teroristă are ca efecte imediate diminuarea coeziunii sociale și a consensului național, afectarea climatului din societate și a relațiilor interumane. Acestea se produc datorită: instaurării în sânul populației țării a sentimentelor de teamă generate de posibilitatea actelor teroriste pe teritoriul național; diminuării încrederii cetățenilor în capacitatea instituțiilor abilitate prin lege cu competențe în materie de securitate de a preveni și combate efectiv actele teroriste îndreptate împotriva persoanelor, a personalităților politice și militare, a unor grupuri sociale dintr-o țară sau alta; psihozei create în sânul populației, de multe ori datorită informațiilor difuzate de către media privind atentatele teroriste comise în unele țări și despre posibilitatea unor asemenea acte și în țara lor;

<sup>65</sup> Sécurité nationale : une organisation nouvelle, [http://www.defense.gouv.fr/livre\\_blanc/les\\_reperes/le\\_format\\_des\\_armees/securite\\_nationale\\_une\\_organisation\\_nouvelle\\_1/securite\\_nationale\\_une\\_organisation\\_nouvelle](http://www.defense.gouv.fr/livre_blanc/les_reperes/le_format_des_armees/securite_nationale_une_organisation_nouvelle_1/securite_nationale_une_organisation_nouvelle)

suspiciunea, neîncrederea, frica și alienarea sunt stări emoționale în sânul populației generate de posibilitatea producerii unor acte, atentate și alte acțiuni teroriste în comunitatea lor.

În *plan uman*, terorismul internațional acționează asupra securității naționale prin modificările pe care le impune în organizarea unor activități diferite și diverse. Astfel, datorită măsurilor de luptă antiteroriste și de combatere a terorismului adoptate după 11 septembrie 2001, în majoritatea statelor lumii s-au restricționat o serie de drepturi ale omului, s-a înăsprit controlul în aeroporturi și la frontiere, s-au înmulțit măsurile de supraveghere a unor locuri și persoane atât de instituții ale statului, cât și de firme private de securitate. De asemenea, unele măsuri antiteroriste și de combatere a terorismului internațional au afectat activitatea economică a persoanelor și firmelor prin instituirea unor proceduri riguroase de control a circulației persoanelor și a bunurilor între state.

Amenințarea teroristă este percepută atât de către instituțiile statului cu competențe în materie de securitate, cât și de segmente mari ale populației ca fiind permanentă. De aceea, securitatea națională este în centrul atenției guvernelor și este datoria primă a oricărei societăți de a-și proteja cetățenii împotriva amenințărilor ce le vizează țara.

### 3.6. Criminalitatea organizată

Termenul *criminalitate organizată* acoperă o serie de infracțiuni criminale cum ar fi fraudă, traficul de arme și stupefiante, contrabanda cu materiale radioactive și nucleare, traficul cu ființe umane, spălarea capitalurilor și criminalitatea financiară. Astăzi, numeroase rețele criminale operează în lume și sunt cunoscute ca fiind implicate în numeroase tipuri de crime. O componentă a acestora o constituie *criminalitatea transfrontalieră* ce își trage numele de la locul în care se desfășoară și anume frontiera dintre două sau mai multe state suverane și independente.

Criminalitatea transfrontalieră, prin efectele negative multiple pe care le generează constituie un factor extern determinant cu un impact important asupra securității europene. Ea este produsul activității grupurilor de crimă organizată transnațională. Potrivit Convenției de la Palermo „expresia *grup criminal organizat* desemnează un grup structurat de trei persoane sau mai multe ce există de un anumit timp și acționează concertat în scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni grave sau infracțiuni stabilite conform prezentei Convenții, pentru

atrage, direct sau indirect, un avantaj financiar cu un alt avantaj material”<sup>66</sup>.

Astăzi, criminalitatea transfrontalieră profită de globalizare și de cvasidispariția obstacolelor politice și financiare. Diminuarea sau chiar dispariția frontierelor interne, de exemplu, în cadrul UE, sistemul de organizare a societății, fondat pe valorile democrației, ale libertății omului facilitează activitatea grupurilor de crimă organizată. Acestea, totodată, posedă resurse considerabile pe care ajung să le introducă în structura socială și economică. De fapt, o mare parte din banii proveniți din activitățile ilicite, după „spălare” sunt investiți în activități licite, cu sprijinul unor grupuri de interese din domeniul bancar și nu numai. La fel, ele folosesc cu succes în activitatea lor cuceririle tehnologiei de vârf în materie de comunicații și informatică îndeosebi, precum și drepturile oferite de un regim democratic.

Pentru spațiul european, îndeosebi pentru cel aparținând UE, un alt risc de semnalat îl constituie rețelele de criminalitate organizată care există în țările est-europene sau în imediata lor vecinătate și care operează pe teritoriul UE<sup>67</sup>. Astfel, în Uniunea Europeană, pe lângă grupurile de crimă organizată aparținând țărilor membre, acționează grupuri de criminalitate organizată din afară. Printre acestea din urmă, menționate de sursa citată, se numără: grupuri de albanezi (trafic de droguri, imigrație ilegală, trafic de ființe umane); grupuri de chinezi (contrabandă cu produse chimice necesare fabricării drogurilor sintetice, producerea de droguri sintetice, imigrație ilegală, fraude pe cărți de credit); grupuri de ruși (constituite din etnici aparținând fostelor state sovietice, toate tipurile de crimă organizată); grupuri de români (furturi de bunuri, prostituție, falsificări de carduri bancare); grupuri de bulgari (prostituție, contrafaceri de euro, fraude cărți de

<sup>66</sup> La Convention de Palerme ou la convention des Nations Unies contre la criminalité transnationale organisée, <http://www.paradisfj.info/spip.php?article789&lang=fr>

<sup>67</sup> Vezi: Rapport 2004 sur la criminalité organisée dans l'Union européenne, décembre 2004, <http://www.europol.eu.int/>

credit); grupuri de turci și kurzi (comerț cu heroină, în principal); grupuri de nigerieni, de marocani (trafic de droguri, în principal). De remarcat este buna organizare a acestor grupuri, o anume specializare pe anumite infracțiuni și lupta pentru acapararea și controlul „pieței”.

Criminalitatea transfrontalieră reprezintă, prin efectele sale nocive pe plan economic, social, juridic și nu numai, o chestiune de securitate națională dar și internațională (prin ramificațiile sale transnaționale).

Printre „țintele” urmărite de către criminalitatea organizată, atât la nivel național, cât și regional se află: a) *stupefiantele*; b) *traficul de arme*. Potrivit ONU, doar 3% (adică, 18 milioane) din 550 milioane de arme ușoare în circulație în lume sunt utilizate de forțele guvernamentale, militare sau de poliție. Aproape 20% din comerțul cu aceste arme ar fi în mâinile rețelelor (vezi mafia rusă, în special), un trafic care ar genera mai mult de un miliard de dolari pe an<sup>68</sup>; c) *traficul de ființe umane*; d) *pirateria proprietății intelectuale*; e) *spălarea de bani*. Se cuvine menționat faptul că rețelele crimei organizate au devenit maestre pe arta spălării banilor. FMI evalua cifra de afaceri anuală a organizațiilor criminale la aproape 1500 de miliarde de dolari, luând în considerație atât volumul câștigurilor anuale datorate traficului de diverse naturi, cât și veniturilor de patrimoniu, adesea integrate în economia legală. Între 600 și 1000 de miliarde de dolari sunt spălate în fiecare an (adică 2-3% din produsul mondial brut), din care cea mai mare parte din profituri sunt generate de vânzarea de stupefiant<sup>69</sup>. Reciclarea urmărește să transforme banii lichizi în fonduri respectabile.

<sup>68</sup> Ibidem, p. 8

<sup>69</sup> Ibidem, p.12

## Capitolul 4 MĂSURI DE AMPLIFICARE/DIMINUARE A EFECTELOR POZITIVE/NEGATIVE ALE PROVOCĂRIILOR ACTUALE ASUPRA SECURITĂȚII EUROPENE

Provocările pentru securitatea europeană, atât cele interne cât și cele externe au atât efecte pozitive, cât și efecte negative. De aceea și măsurilor adoptate de către instituțiile UE și ale statelor membre cu atribuții în materie de securitate sunt orientate spre amplificarea efectelor pozitive generate de unele provocări, pe de o parte, și spre diminuarea sau eliminarea, atât cât este posibil, a urmărilor nedorite, pe de altă parte.

### 4. 1. Dezvoltare socială și economică durabilă

Dezvoltarea durabilă are menirea să răspundă nevoilor prezentului fără compromiterea capacităților generațiilor viitoare de a putea răspunde adecvat la ale lor. Ea comportă trei componente - economică, socială și de mediu - a căror luare în seamă la nivel politic trebuie să fie echilibrată.

Uniunea Europeană a stabilit o strategie pe termen lung care vizează consilierea politicilor având ca subiect o dezvoltare durabilă din punct de vedere economic, social și al mediului, cu scopul de a ameliora de o manieră durabilă bunăstarea și condițiile de viață ale generațiilor prezente și viitoare<sup>70</sup>. Această strategie fixează un cadru politic la nivelul Uniunii Europene pentru a permite dezvoltarea durabilă.

Dezvoltarea durabilă se sprijină pe patru piloni: economic, social, de mediu și internațional, care trebuie să se întărească reciproc. Consecințele economice, sociale și de mediu din toate politicile trebuie astfel să fie examinate de o manieră coordonată și luate în calcul în momentul elaborării și adoptării lor. De asemenea, UE trebuie să-și asume responsabilități internaționale în

<sup>70</sup> Stratégie en faveur du développement durable, [http://europa.eu/legislation\\_summaries/environment/sustainable\\_development/128117\\_fr.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/environment/sustainable_development/128117_fr.htm)

materie de dezvoltare durabilă: acestea se impun a fi promovate în afara frontierelor sale, inclusiv aspectele privind democrația, pacea, securitate și libertatea.

Această strategie, care este complementară Strategiei de la Lisabona, se dorește a fi un catalizator pentru opinia publică și pentru decidenții politici în vederea influențării comportamentelor din societate. Ea este axată pe măsuri ce acoperă principalele provocări identificate, pe măsuri transversale, pe o finanțare adecvată, pe implicarea tuturor părților interesate și pe o punere în practică și o urmărire eficace a politicilor.

În esență, strategia își propune: promovarea și protejarea drepturilor fundamentale, solidaritatea intra- și intergenerațională; garantarea unei societăți deschise și democratice, participarea cetățenilor, a întreprinderilor și a partenerilor sociali; coerența și integrarea politicilor; exploatarea celor mai bune cunoștințe disponibile; principiile de precauție și ale poluatorului plătit.

În același timp, strategia dezvoltării durabile vorbește și de măsuri intersectoriale menite să contribuie la dezvoltarea durabilă în cadrul UE. În acest sens, un efort special trebuie să fie făcut în domeniile: educației și formării profesionale unui mai mare număr de persoane; inovației științifice și tehnice (programe –cadru de cercetare și dezvoltare și asociind la acestea universitățile, institutele de cercetare, întreprinderile și responsabilii publici); instrumentelor financiare și economice (crearea unei piețe de produse și servicii mai puțin poluante și să modifice comportamentele consumatorilor); comunicării între cetățeni și instituțiile statului; parteneriatelor între actori statali și nonstatali.

În cadrul UE, s-au elaborat de către instituțiile și organismele abilitate politici adecvate atingerii obiectivelor stabilite și punerii în practică a măsurilor adoptate<sup>71</sup>.

Dezvoltarea socială și economică durabilă, în opinia noastră, se constituie în răspunsul cel mai bun dat provocărilor de

---

<sup>71</sup> Integrarea dezvoltării durabile în politicile UE: raport de analiză pe anul 2009 a Strategiei de dezvoltare durabilă a Uniunii Europene, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0400:FIN:RO:PDF>

securitate reprezentate de globalizare, criza economico-financiară actuală, de comerțul internațional și de criminalitatea organizată, îndeosebi cea transfrontalieră.

#### **4.2. Integrarea regională - ca răspuns la globalizare și comerțul internațional**

În opinia noastră, integrarea regională este modalitatea cea mai eficace a statelor lumii de a răspunde efectelor negative și pozitive ale globalizării actuale și provocărilor lansate în materie de securitate de către acest fenomen. De fapt, integrarea regională se poate aprecia ca una dintre caracteristicile dominante ale politicii internaționale. Ea este un proces ce vizează aducerea de beneficii, în timp, mai ales, în materie de: 1) stabilizare a păcii și prevenire a conflictelor; 2) dezvoltare economică; 3) furnizare a bunurilor publice regionale.

Necesitatea integrării regionale este astăzi recunoscută atât de țările dezvoltate, cât și de cele în dezvoltare. Ambele categorii de state văd în aceasta o modalitate de a se adapta adecvat și eficient globalizării. Practic, este vorba de faptul că integrarea regională creează condițiile favorabile stimulării creșterii economice și favorizării inserției regiunii în economia mondială. Integrarea regională trebuie să constituie, într-un fel, o etapă prealabilă, o școală destinată să pregătească economiile țărilor regiunii respective pentru a intra în economia mondială întărindu-și progresiv competitivitatea<sup>72</sup>.

*Integrarea regională* presupune armonizarea politicilor economice naționale și acțiunea concertată a statelor membre pentru rezolvarea comună a problemelor de comerț și dezvoltare. Pentru a înregistra progrese în reformele lor structurale, condițiile socio-politice trebuie să fie favorabile tuturor statelor. O etapă importantă în realizarea obiectivelor de integrare la scară mondială, o constituie *intensificarea dialogului între țările în curs de dezvoltare (Sud – Sud), precum și între acestea și statele*

---

<sup>72</sup> Salia TRAORE, Problématique de l'Intégration Régionale în <http://www.maliendeexterieur.mi.mes-photos.Sallia.pdf>

*avansate (Nord– Sud). Acest fapt ar permite fiecărei națiuni o mai bună informare și crearea unor efecte multiple, ca, de exemplu: obținerea de date, informații, acorduri și asistență în unele domenii critice din punctul de vedere al performanțelor: agricultură, securitate alimentară, protecția mediului, sănătate; angajarea de consultații cu băncile regionale de dezvoltare în vederea elaborării și executării unor programe pentru ajutor tehnic și financiar; studierea posibilităților de acțiune conjugată între Nord și Sud în domeniul investițiilor, producției și comerțului; identificarea căilor de extindere a schimburilor economice, de dezvoltare a transporturilor, telecomunicațiilor și tehnologiei la nivel intraregional.*

Exemplu reușit al UE este urmat și de alte state din diferite regiuni ale lumii. Așa se explică existența unei multitudini de organizații regionale ce au ca scop declarat fie integrarea economică, fie integrarea politică, fie integrarea financiară sau toate trei la un loc. Totuși, cele mai multe tentative de regrupare regională vizează mai ales acorduri comerciale între statele ce le-au semnat<sup>73</sup>.

### **4.3. Gestionarea adecvată a migrației legale și stoparea migrației ilegale**

Aceasta reprezintă răspunsul sintetic dat de către cei în drept, atât la nivel național, cât și comunitar, provocării numită imigrație legală și imigrație ilegală. Practic, ele sunt două măsuri complementare în care se implică atât UE, ca entitate socială, politică, economică, demografică, cât și fiecare stat membru al acesteia. În punerea lor în operă se impune a fi luat în seamă noul context migratoriu care este unul contradictoriu. Acest context prezintă o serie de paradoxuri, printre care cele mai semnificative par a fi următoarele: 1) globalizarea exercită presiuni enorme asupra liberalizării circulației persoanelor și favorizează gestionarea mondială a migrațiilor, în timp ce statele pun în

<sup>73</sup> Thème l'intégration régional, <http://www.fph.ch/fr/strategie/thematique/integration-regionale/theme-integration.html>

practică politici migratorii din ce în ce mai restrictive în numele suveranității naționale; 2) țările dezvoltate cunosc o scădere și o îmbătrânire a populațiilor lor ceea ce le creează importante lipsuri în materie de mână de lucru, dar discursurile antimigrație sunt dure în numele securității și al apărării valorilor naționale fundamentale; 3) paradigma drepturilor persoanei și în particular a drepturilor lucrătorilor migranți pare a fi un discurs important, politicile migratorii se orientează într-un sens contrar restrângând drepturile lucrătorilor imigranți și a membrilor lor de familie<sup>74</sup>.

Gestionarea adecvată – eficace, flexibilă, concertată și operativă - a migrației interne și a celei externe în UE și statele membre ale acesteia se întemeiază pe existența instituțională și funcționalitatea: principiilor comune de bază privind integrarea în UE<sup>75</sup>; Pactului european asupra imigrației și azilului<sup>76</sup>; Raportului anual asupra imigrației și azilului<sup>77</sup>; legilor naționale privind imigrația și azilul.

Statele membre ale UE au adoptat, în 2008, un **Pact asupra imigrației și a azilului**. Pactul european este un document politic ce evidențiază provocările de securitate și nu numai generate de fenomenul imigrației și al azilului. Având acest Pact, Europa poate trece la acțiune de o manieră concertată. Aceasta întrucât pentru prima dată, o strategie comună a fost stabilită, cu obiective clare, cu instrumente concrete și un calendar precis.

De asemenea, Pactul prezintă angajamentele statelor membre ale UE și anume: mai buna organizare a imigrației legale; lupta mai bună împotriva imigrației clandestine; întărirea eficacității

<sup>74</sup> Victor PICHE, op.cit. p.1.

<sup>75</sup> Forum de consultation (9 decembrie 2009), <http://www.migpolgroup.com/public/docs/events/PrincipesdebasecommunsintegrationdansUE.pdf>

<sup>76</sup> Le Pacte européen (sur l'immigration et l'asile), <http://www.immigration.gouv.fr>

<sup>77</sup> Troisième rapport annuel sur la migration et l'intégration: aperçu de l'évolution des politiques en matière d'intégration des ressortissants de pays tiers aux niveaux communautaire et national, <http://www.libertysecurity.org/article1616.html>

controalelor la frontierele exterioare ale UE; o relație directă a UE cu țările sursă a imigrației.

UE este convinsă că o politică justă, echilibrată și eficace trebuie să trateze simultan toate aspectele migrației: gestionarea migrației legale; lupta împotriva migrației ilegale; sinergia între migrație și dezvoltare.

În esență, Pactul european asupra imigrației și azilului angajează statele membre în jurul a cinci aspecte importante: 1) organizarea imigrației legale ținând cont de prioritățile, nevoile și capacitățile de primire determinate de fiecare stat membru și favorizarea integrării; 2) lupta împotriva imigrației clandestine, mai ales asigurând returnul în țările de origine sau spre o țară de tranzit, a străinilor în situație ilegală; 3) întărirea eficacității controalelor la frontiere; 4) construirea unei Europe a azilului; 5) crearea unui parteneriat global cu țările de origine și de tranzit ce favorizează sinergiile între migrații și dezvoltare<sup>78</sup>.

În același timp, UE a prevăzut atât măsuri adecvate pentru derularea imigrației legale, cât și pentru stoparea/limitarea imigrației ilegale. Acestea din urmă se referă în principal la: „închiderea căilor” imigrației clandestine înspre Europa din state africane mai ales; securizarea frontierelor UE; întărirea controlului la frontierele exterioare ale UE; înăsprirea controalelor instituțiilor abilitate ale statelor împotriva traficului de persoane; adoptarea și punerea în practică a unei legislații ferme față de imigranții clandestini.

În ianuarie 2006, numărul de resortisanți din terțe țări rezidenți în UE era de 18,5 milioane, adică 3,8% din populația totală a Uniunii<sup>79</sup>. Aceste cifre arată că imigrația rămâne principalul factor

<sup>78</sup> Le Pacte européen (sur l’immigration et l’asile), <http://www.immigration.gouv.fr>, p.3.

<sup>79</sup> Troisième rapport annuel sur la migration et l’intégration: aperçu de l’évolution des politiques en matière d’intégration des ressortissants de pays tiers aux niveaux communautaire et national, <http://www.libertysecurity.org/article1616.html>, p.1.

de creștere demografică în UE și cele mai multe state membre cunosc un sold migrator pozitiv.

**Raportul anual privind imigrația și azilul** arată că dezbaterea asupra integrării s-a intensificat, atât la nivel național cât și la nivelul UE. El furnizează informații despre cadrul existent în UE pentru integrarea resortisanților din terțe țări, care se fondează pe principiile de bază comune în materie de integrare și pe programul comun pentru integrare.

La nivel național, există **legi cu privire la imigrație și azil**<sup>80</sup>. Deși, acestea sunt armonizate cu cele existente la nivel comunitar o anumite specificitate rămâne și este dată de interesele naționale ale fiecărui stat îndeosebi în materie de demografie.

#### 4.4. Prevenirea și combaterea terorismului internațional

Actele teroriste sunt în fiecare zi mai distrugătoare și amenințarea teroristă creează pericole fără precedent. Într-o lume din ce în ce mai interdependentă, nicio țară nu mai poate singură să lupte eficace împotriva terorismului internațional. Prin urmare, terorismul internațional este o provocare fundamentală pentru comunitatea internațională. De aceea, atât la nivel comunitar cât și național, statele europene adoptă de o manieră flexibilă măsuri împotriva terorismului internațional.

Deoarece terorismul reprezintă o amenințare pentru securitatea, libertatea și valorile Uniunii Europene și pentru cetățenii săi, acțiunea UE are ca obiectiv să dea un răspuns adecvat și adaptat pentru a lupta împotriva acestui fenomen. Prevenirea, protecția, urmărirea și răspunsul constituie astfel cele patru axe ale abordării globale a terorismului internațional ca provocare fundamentală în materie de securitate europeană. UE va insista atât pe prevenirea și reprimarea actelor teroriste cât și pe

<sup>80</sup> Vezi: Immigration, intégration et asile, [http://www.assemblee.nationale.eu/13/dossiers/immigration\\_integration\\_asile.asp](http://www.assemblee.nationale.eu/13/dossiers/immigration_integration_asile.asp), Loi sur l’immigration au Québec: Catégorie de l’immigration économique, <http://www.immigration.ca/french/permres-loi.asp>, La nouvelle loi sur l’immigration aux Etats-Unis, <http://www.jstor.org/pss/1527712>

protecția infrastructurilor și cetățenilor. De asemenea, UE va acționa cu toată puterea asupra cauzelor, mijloacelor și capacităților terorismului. Totodată, o atenție sporită se va acorda de către cei în drept coordonării serviciilor represive și judiciare în cadrul UE și cooperării internaționale ca o condiție a eficacității luptei împotriva acestui fenomen transnațional.

Tratatul de la Amsterdam a creat bazele unei acțiuni a UE. Astfel, la nivel comunitar există o „Strategie și un plan de acțiune” care include<sup>81</sup>: strategia de luptă împotriva terorismului; intensificarea luptei împotriva terorismului; infrațiuni teroriste; Programul de la Haga; strategia europeană de securitate<sup>82</sup>.

În ceea ce privește răspunsul dat actelor teroriste, la nivel comunitar se vor avea în vedere: mecanismul de cooperare pentru protecția civilă; finanțarea măsurilor de protecție civilă (2007-2013); alerta preventivă împotriva urgențelor; raportul privind pregătirea pentru eventuale urgențe (2002). Pentru punerea în practică a măsurilor menționate la nivelul UE există o serie de instituții și organisme<sup>83</sup>.

**Reacția UE și a statelor sale membre față de terorismul internațional**, în calitatea sa de amenințare fundamentală de securitate este una realistă. Înainte de toate se are în vedere faptul că riscul atentatelor nu poate fi în totalitate eradicat. În caz de atentat este primordial să se: schimbe rapid informațiile practice și deciziile ca și asigurarea coordonării media (este vorba de un incident transfrontalier); asigure la nivel național și european solidaritatea, asistența și indemnizarea victimelor terorismului și a familiilor lor; aducă o asistență cetățenilor din UE în țări; protejeze și sprijine mijloacele civile și militare puse în practică în UE în caz de operații de gestionare a crizelor.

<sup>81</sup> Lutte contre le terrorisme, [http://europa.eu/legislation\\_summaries/justice\\_freedom\\_security/fight\\_against\\_terrorism/index\\_fr.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_terrorism/index_fr.htm)

<sup>82</sup> Stratégie européenne de sécurité : « Une Europe sûre dans un monde meilleur » <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/europe-defense/strategie-europeenne-securite.shtml>

<sup>83</sup> Vezi: Lutte contre le terrorisme, [http://europa.eu/legislation\\_summaries/justice\\_freedom\\_security/fight\\_against\\_terrorism/index\\_fr.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_terrorism/index_fr.htm), p.3.

În scopul cunoașterii stadiului realizării măsurilor de luptă împotriva terorismului internațional, la nivel comunitar, *Consiliul European evaluează din 6 în 6 luni progresele* făcute în materie de combatere și luptă împotriva terorismului. Un dialog politic la înalt nivel asupra luptei împotriva terorismului trebuie să aibă loc cu fiecare președinție. El va fi asociat cu Consiliul, Comisia și Parlamentul European; *strategia de luptă* împotriva terorismului este completată cu un plan de acțiune ce va conține măsurile concrete de luat pentru prevenirea, protecția, reacția și urmărirea teroriștilor. Comitetul reprezentanților permanenți asigură urmărirea sistematică și detaliată a progreselor realizate în materie de luptă împotriva terorismului.

Uniunea Europeană cooperează strâns cu NATO în lupta dusă împotriva terorismului internațional. De fapt, pentru Alianță lupta terorismului este o prioritate și se înscrie în programul său de activități curente. Practic, NATO oferă comunității internaționale, deci și UE, un ansamblu de mijloace unice în felul lor pentru lupta împotriva terorismului. Mai întâi, Alianța constituie un loc de consultare permanentă unde dezbaterile duc la decizii colective. Apoi, ea dispune de capacități militare fără egal. În fine, ea este în centrul unei remarcabile rețele de cooperare cu un mare număr de parteneri<sup>84</sup>.

#### 4.5. Implicarea UE în gestionarea crizelor și conflictelor

Interesele Uniunii Europene vizează mai întâi protecția statelor sale membre, apoi stabilitatea la frontierele sale și, în fine, prosperitatea continentului, adică ameliorarea condițiilor de viață ale populației vecine. UE dispune de toate mijloacele sociale, politice, economice și nu numai pentru a-și asigura în continuare o dezvoltare durabilă și de a se implica responsabil, și semnificativ în soluționarea crizelor și conflictelor din lume. Atingerea unor astfel de obiective se poate produce numai prin eforturile concertate și coerente ale statelor sale membre.

<sup>84</sup> L'OTAN et la lutte contre le terrorisme, <http://www.nato.int/issues/terrorism/index-fr.html>

De la începutul anilor 1990, UE a cunoscut numeroase transformări instituționale în privința relației sale cu internaționalul. Noi politici au fost create - *Politica Externă de Securitate Comună (PESC)*, *Politica de securitate și apărare comună (PSAC)*. În acest sens, Tratatul de la Lisabona menționează că în ceea ce privește „Competența Uniunii în materie de politică externă și de securitate comună include toate domeniile politicii externe, precum și toate chestiunile referitoare la securitatea Uniunii, inclusiv la definirea treptată a unei politici de apărare comune care poate conduce la o apărare comună”<sup>85</sup>. Politica de securitate și apărare comună –menționează sursa citată - face parte integrantă din politica externă și de securitate comună. Aceasta asigură Uniunii o capacitate operațională bazată pe mijloace civile și militare. Uniunea poate recurge la acestea în cadrul misiunilor în afara Uniunii pentru a asigura menținerea păcii, prevenirea conflictelor și întărirea securității internaționale, în conformitate cu principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite. Îndeplinirea acestor sarcini se sprijină pe capacitățile furnizate de statele membre.

Altfel spus, statele membre își mențin caracterul specific al politicii de securitate și apărare, își respectă obligațiile asumate față de NATO, pun la dispoziția UE capacități militare și civile pentru a contribui efectiv la obiectivele stabilite de Consiliul Uniunii iar în caz de agresiunea externă militară a unui stat membru celelalte state dau ajutor și asistență prin toate mijloacele.

În acest scop, noi capacități au fost înființate – *Forța de reacție rapidă (FRR)*, *Mecanismul de reacție rapidă (MRR)*, Conceptul de *Battlegroups*, *African peace facility*. Totuși, UE nu dorește să rivalizeze cu SUA în materie de securitate și apărare, ci ea cooperează și colaborează strâns în materie de securitate și apărare colectivă.

UE ca putere liberală privilegiază folosirea instrumentelor civile în soluționarea crizelor și conflictelor, dar care se dotează progresiv cu

<sup>85</sup>Tratatul de la Lisabona, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:RO:PDF>, p.33.

mijloace militare pentru a fi mai credibilă și mai eficace în mediul geostrategic din epoca post-Război Rece.

Astfel, UE s-a implicat în soluționarea unor conflicte fie din categoria celor înghețate, fie de altă natură. De exemplu, Uniunea participă la soluționarea conflictului transnistrean și a celui dintre Rusia și Georgia apelând la mijloace și instrumente mai mult diplomatice și economice, decât la cele militare.

De asemenea, după Pactul de vecinătate<sup>86</sup> a inițiat Parteneriatul Estic<sup>87</sup> care îi permite să se implice activ, responsabil și conștient în soluționarea conflictelor înghețate din Europa.

Evenimentele din țările Europei de Est și ale Caucazului de Sud afectează UE. Extinderile succesive ale UE au adus aceste țări mai aproape de Uniune, iar securitatea, stabilitatea și prosperitatea lor afectează tot mai mult Uniunea Europeană. Toate aceste țări, într-o măsură sau alta, implementează reforme politice, economice și sociale, și și-au exprimat dorința de a se apropia de UE.

Politicile față de aceste țări trebuie să fie ferme, proactive și neechivoce: prin Parteneriatul Estic, UE oferă partenerilor săi din Est susținere concretă și profundă pentru reformele democratice și pentru liberalizarea pieței, contribuind astfel la stabilitatea lor economică și politică. Componenta multilaterală a Parteneriatului Estic asigură UE un instrument adițional pentru a susține reformele, înființând un forum pentru ca cele șase țări partenere să facă schimburi de experiență și de informații în cadrul a patru platforme tematice.

<sup>86</sup>Politica europeană de vecinătate, [http://ec.europa.eu/news/external\\_relations/080403\\_1\\_ro.htm](http://ec.europa.eu/news/external_relations/080403_1_ro.htm)

<sup>87</sup> UE lansează Parteneriatul Estic sperând să obțină liniște la granița de răsărit, [http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID\\_17140/UE-lanseaza-'Parteneriatul-Estic'-sperand-sa-obtina-linistela-granita-de-rasarit.html](http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID_17140/UE-lanseaza-'Parteneriatul-Estic'-sperand-sa-obtina-linistela-granita-de-rasarit.html)

## CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Provocările interne și externe de securitate cu care se confruntă UE și statele sale membre se manifestă ca sistem complex, dinamic și deschis. Acestea sunt complexe, într-o continuă expansiune și interdependente. Efectele lor, favorabile și nefavorabile, sunt, practic, cumulative și cu consecințe de o mare diversitate. Pe de altă parte, statele membre ale Uniunii Europene sunt afectate de o manieră diferită de urmările acestor efecte, fie în sens pozitiv, fie în sens negativ. Prin urmare și eforturile lor vor avea intensități, naturi și direcții distincte.

Pentru contracararea consecințelor nedorite ale provocărilor de securitate, Uniunea Europeană acționează coerent și concertat atât în direcția amplificării efectelor pozitive, cât și a diminuării și/sau limitării efectelor generate de acest sistem de riscuri, pericole și amenințări de securitate. În acest sens, la nivelul Uniunii sunt adoptate documentele necesare fundamentării activității de realizare a securității europene, create instituțiile capabile și asigurate resursele materiale, umane și financiare destinate finalizării cu succes a unei astfel de misiuni permanente.

Statele membre, la rândul lor, prin eforturi individuale contribuie la asigurarea securității naționale și a celei europene. În acest sens, atât la nivelul Uniunii cât și la cel național se acționează la implementarea următoarelor măsuri: dezvoltarea durabilă socială și economică; integrarea regională; combaterea terorismului atât intern cât și internațional; controlul migrației legale și ilegale; implicarea activă în soluționarea conflictelor și crizelor de pe continentul european și din lume.

Cele mai importante propuneri ce se desprind din capitolele studiului sunt: *soluția UE la criza actuală economico-financiară trebuie să fie una comprehensivă și să ia în calcul toți factorii care intră în ecuația acesteia; pentru a evita crearea unor diferențe mari între oportunitățile pe care fiecare stat membru le oferă cetățenilor săi, UE ar trebui să găsească un răspuns*

*coordonat la nivel comunitar pentru problema protecției sociale; necesitatea armonizării intereselor statelor membre în materie de securitate.*

Ipoteza centrală a studiului a fost confirmată de analiza făcută provocărilor interne și externe de securitate ale Uniunii Europene.

## BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

### I. Literatură de specialitate

1. BAUER Alain, RAUFER Xavier, *Violences et insécurité urbaines*, Paris, PUF, Que sais-je ?, 1998,
2. BUZAN Barry, *People State and Fears*, Brighton, Harvester Press, 1983,
3. KAHN Sylvain, *Geopolitica Uniunii Europene*, Editura Cartier Istoric, Chișinău, 2008,
4. HAACKE, Jürgen, *ASEAN's Diplomatic and Security Culture. Origins, development and prospects*, Antony Rowe Ltd., Chippenham, Wiltshire, Great Britain, 2003,
5. MICOSI Stefano, TOSATO Gian Luigi (ed.), *The European Union in the 21st Century. Perspectives from the Lisbon Treaty*, Center for European Policy Studies, Brussels, 2009,
6. NIES Susanne, *Gaz și petrol către Europa. Perspective pentru Infrastructuri*, Institutul Francez de Relații Internaționale (IFRI), Paris, 2008,
7. SARCINSCHI Alexandra, *Vulnerabilitate, risc, amenințare. Securitatea ca reprezentare psihosocială*, Editura Militară, București, 2007,
8. TIVIG Thusnelda, FROSCH Katharina, KUHN TOPF Stephan, **Mapping** *Regional Demographic Change and Regional Demographic Location Risk in Europe*, Final Report, Rostock Center for Study of Demographic Change, Rostock, Germany, 2008,

### II. Materiale de pe Internet

1. Amnesty International, *Stop Forced Eviction of Roma in Europe*, April 2010, [http://www.amnesty.org.uk/uploads/documents/doc\\_20289.pdf](http://www.amnesty.org.uk/uploads/documents/doc_20289.pdf).
2. Den BOER Monica, *Crime et immigration dans l'Union européenne*, <http://www.conflits.org/index551.html>.

3. BIGO Didier, *Sécurité et immigration: vers une gouvernementalité par l'inquiétude ?* <http://www.conflits.org/index539.html>,

4. Commission of the European Communities, Brussels, 26.11.2008, COM (2008) 800 final,

5. *Communication from the Commission to the European Parliament. A European Economic Recovery Plan*, [http://ec.europa.eu/commission\\_barroso/president/pdf/Comm\\_20081126.pdf](http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/Comm_20081126.pdf).

6. *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Prospects for the internal gas and electricity market*, COM (2006) 841 final, Brussels, 10.01.2007, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006DC0841:EN:NOT>,

7. *Commission acts to ensure effective and competitive energy market across Europe*, IP/09/1035, Brussels, 25 June 2009, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1035&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

8. *Conséquences de la crise économique et financière en matière de sécurité et de défense* <http://www.ambafrance-ch.org/spip.php?article1216>,

9. *Conséquences de la crise économique et financière en matière de sécurité et de défense*, <http://www.ambafrance-ch.org/spip.php?Article1216>.

10. *Conséquences de la migration*, [http://www.bfm.admin.ch/bfm/fr/home/themen/laenderinformation/weltweite\\_migration/migration\\_sfolgen.html](http://www.bfm.admin.ch/bfm/fr/home/themen/laenderinformation/weltweite_migration/migration_sfolgen.html).

11. Council on Foreign Relations, USA, *Basque Fatherland and Liberty (ETA) (Spain, separatists, Euskadi Ta Askatasuna)*, <http://www.cfr.org/publication/9271>.

12. *La Convention de Palerme ou la convention des Nations Unies contre la criminalité transnationale organisée*, <http://www.paradisfj.info/spip.php?article789&lang=fr>.

13. Council on Foreign Relations, USA, *Provisional Irish Republican Army (IRA) (aka, PIRA, "the provos", Óglaigh na hÉireann) (U.K. separatists)*, <http://www.cfr.org/publication/9240>

14. *Crise bancaire: l'UE dévoile des plans prudents*, <http://www.euractiv.com/fr/services-financiers/crise-bancaire-ue-dvoile-plans-prudents/article-175956>.

\_nouvelle.

30. *Stratégie en faveur du développement durable*, [http://europa.eu/legislation\\_summaries/environment/sustainable\\_development/128117\\_fr.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/environment/sustainable_development/128117_fr.htm).

31. *Stratégie européenne de sécurité : « Une Europe sûre dans un monde meilleur »*, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/europe-defense/strategie-europeenne-securite.shtml>.

32.. TAYLOR Russell, *Un problème national, un problème international. Le " système " de la migration ne marche pas*, <http://www.un.org/french/pubs/chronique/2003/numero1/0103p55.html>.

33. TRAORE Salia, *Problématique de l'Intégration Régionale în* <http://www.maliendeexterieur.mi.mes-photos.Sallia.pdf>.

34. *Thème l'intégration régionale*, <http://www.fph.ch/fr/strategie/thematique/integration-regionale/theme-integration.html>.

35. *Le monde*, <http://redtac.org/possibles/2009/07/31/les-travailleu-rs-migrants-nouveaux-non-citoyens-du-monde/>.

36. *Troisième rapport annuel sur la migration et l'intégration: aperçu de l'évolution des politiques en matière d'intégration des ressortissants de pays tiers aux niveaux communautaire et national*, <http://www.libertysecurity.org/article1616.html>.

37. *UE lansează Parteneriatul Estic sperând să obțină liniște la granița de răsărit*, [http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID\\_17140/UE-lanseaza-'Parteneriatul-Estic'-sperand-sa-obtina-liniste-la-granita-de-rasarit.html](http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID_17140/UE-lanseaza-'Parteneriatul-Estic'-sperand-sa-obtina-liniste-la-granita-de-rasarit.html),

38. WILKINSON Paul, *International Terrorism: the changing threat and the EU's response*, Chaillot Paper no. 84, October 2005, Institute for Security Studies, Paris.

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”**

---

Redactor: Cristina BOGZEANU

Tehnoredactor: Mirela ATANASIU

---

Bun de tipar: 31.05.2010

Hârtie: A4  
Coli tipar: 4,375

Format: A5  
Coli editură: 2,187

---

Lucrarea conține 70 pagini

**Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”**

---

**CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE**

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București

Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93

E-mail: [cssas@unap.ro](mailto:cssas@unap.ro), Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

162/998/2010

C. 302/2010